

Latviešu valodas aģentūras (LVA)

īstenots projekts

„SKOLOTĀJS STARPKULTŪRU TĒLPĀ”

nr.2008/1.4.2./9

Eiropas Savienības Solidaritātes un migrācijas plūsmu pārvaldīšanas pamatprogrammas
2007.-2013. gadam Eiropas trešo valstu valstspiederīgo integrācijas fonda 2008. gada
programmas ietvaros

SKOLOTĀJU IDEJU GRĀMATA

Mācību un metodiskais materiāls

Skolotājs nereti ir pirmais, kas sastopas ar mūsdienu sabiedrības pārmaiņām. Skolēni Latvijas skolās ir dažādi ne vien temperamenta, interešu, audzināšanas, personības izpausmju, bet arī etniskās, reliģiskās piederības ziņā. Pēdējos gados izglītības iestādēs aizvien biežāk mācās bērni, kuru vecāki ir ieradušies Latvijā darba meklējumos. Skolēnu integrēšanās mācību vidē un sabiedrībā kopumā ir process, kurā iesaistīti gan viņi paši un viņu skolasbiedri, gan skolotāji un vecāki. Kā saprasties un sadarboties mācību stundās, ārpusstundu pasākumos? Kā iemācīties saprast dažādo, atšķirīgo citos cilvēkos un uztvert to kā vērtību? Kā dažādībā nezaudēt sevi?

Lai palīdzētu risināt šos jautājumus izglītības jomā, Latviešu valodas aģentūra Eiropas Savienības Solidaritātes un migrācijas plūsmu pārvaldīšanas pamatprogrammas 2007.-2013.gadam Eiropas trešo valstu valstspiederīgo integrācijas fonda projektu ietvaros izstrādāja un īstenoja projektu „Skolotājs starpkultūru telpā”, kura mērķis - sniegt atbalstu skolotāju profesionālajai kompetencei darbam starpkultūru telpā. Projekta laikā tika izstrādāta izglītības programma skolotāju starpkultūru izglītības prasmju un komunikāciju attīstībai, izglītoti 158 skolotāji visā Latvijā, izveidots mācību metodiskais materiāls un skolotāju sadarbības modeļi pozitīvās pieredzes izplatīšanai.

Saturs

1.	Ievads	4. lpp.
2.	Par projektu	5. lpp.
3.	Mūsdienīga sabiedrība – multikulturāla sabiedrība.....	7. lpp.
4.	Izglītība cilvēktiesību jomā	20. lpp.
5.	Līdzdalība, ieinteresētība, tolerance un izpratne par starpkultūru izglītību.....	38. lpp.

IEVADS

Pēc Latvijas iestāšanās Eiropas Savienībā aktuāls kļuvis jautājums par trešo valstu valstspiederīgo, bēgļu un citu Eiropas valstu piederīgo ieplūšanu Latvijā. Tas nozīmē, ka arī skolām ir jābūt gatavām uzņemt cittautu bērnus un skolu programmās integrēt šo bērnu vajadzībām atbilstošas tēmas, jautājumus, kas palīdzētu ātrāk integrēties Latvijas sabiedrībā.

2008. gada Eiropas Savienības valstu kopīgajā ziņojumā par darba programmas "Izglītība un apmācība 2010. gadam" īstenošanu uzmanība pievērsta tam, lai pēc iespējas mazinātu migrantu izcelsmes skolēnu nelabvēlīgo stāvokli izglītības sistēmā.

Starpkultūru pieredzes ietveršana izglītības programmās ir nozīmīgs faktors, lai cilvēks spētu sekmīgi integrēties jaunā valstī un tās sabiedrībā. Lielākajā daļā Eiropas Savienības dalībvalstu citu kultūru pārstāvju iekļaušanas princips tiek īstenots ar migrantu integrācijas programmu starpniecību. Būtiska šo programmu sastāvdaļa ir valodas apguve, kas sniedz iespēju mazināt psiholoģisko diskomfortu un stresu. Tā kā citās pasaules valstīs migrantu skaits ir ievērojami lielāks un jautājumos, kas saistīti ar migrāciju, ir ilgstošāka un lielāka pieredze nekā Latvijā, integrācijas programmas tur ir salīdzinoši apjomīgākas un komplicētākas. Virknē valstu, piemēram, Nīderlandē, Somijā, Francijā, ir izveidoti daudzveidīgi materiāli, kā arī speciāli resursu centri, kas izdod gan elektroniskos, gan drukātos materiālus, kas paredzēti tieši integrācijas jautājumiem.

Latvijā līdz šim nav izstrādātas ne īpašas programmas, ne arī metodiskie līdzekļi darbam ar minēto mērķauditoriju. Arī pedagogi atzīst savu nezināšanu un pieredzes trūkumu darbā ar dažādu kultūru pārstāvjiem. Problēmas, ar kurām varētu saskarties, mēģinot veicināt iebraucēju bērnu integrāciju skolās, ir pedagogu nepietiekamā izpratne par iecietību, prasmju trūkums darbā ar migrantu bērniem, kuriem ir dažāda etniskā izcelsme, dzimtā valoda, kultūrvides pieredze, kā arī sagatavotības līmenis, t.i., viņu iepriekšējās izglītības atbilstība Latvijas izglītības sistēmas prasībām, kā arī sistēmiskas pieejas trūkums skolotāju tālākizglītībai starpkultūru komunikācijas jautājumos.

Mācību un metodiskajā materiālā „Skolotāju ideju grāmata” apkopots projekta gaitā izstrādātais teorētiskais un metodiskais materiāls. Latviešu valodas aģentūras projekta komanda cer, ka šis materiāls palīdzēs visiem, kuru darbs ir saistīts ar trešo valstu valstspiederīgo bērniem.

Veiksmi darbā!

LVA projekta komanda

PAR PROJEKTU

Projekta vispārīgais mērķis

Atbalstot integrācijas procesus un iespēju trešo valstu valstspiederīgajiem apgūt integrācijai vajadzīgās zināšanas un prasmes, veicināt informācijas un labākās pieredzes apmaiņu, skolotāju izglītošanos, lielākas iecietības sekmēšanu pret trešo valstu valstspiederīgajiem, izveidot un īstenot skolotāju starpkultūru tālākizglītības mācību sistēmu.

Projekta tiešais mērķis

Sniegt atbalstu skolotāju profesionālajai kompetences pilnveidei darbam starpkultūru telpā:

- izstrādāt tālākizglītības programmu skolotāju starpkultūru izglītības un komunikāciju prasmju attīstībai;
- izglītēt vismaz 150 skolotājus 5 Latvijas reģionos, kas strādā ar skolēniem, kuri pārstāv dažādas kultūras un tradīcijas;
- izveidot mācību un metodisko materiālu un skolotāju sadarbības modeļus tālāko zināšanu nodošanai.

Projekta galvenās aktivitātes

1. Projekta sadaļas izveidošana mājas lapā www.valoda.lv.
2. Izglītības programmas veidošanas semināri.
3. Skolotāju mācību nometnes piecos Latvijas reģionos.
4. Publikācijas reģionālajā presē.
5. Izglītības programmas sasniegto rezultātu apkopošana.
6. Mācību un metodiskā materiāla izveide.
7. Projekta vadības darbs.

Izglītības programmas saturs

- Mūsdienīga sabiedrība – multikulturāla sabiedrība.
- Izglītība cilvēktiesību jomā.
- Mācību procesa īstenošana multilingvālā vidē. Mācību procesa individualizācija.
- Mācību metodes, kas sekmē līdzdalību, ieinteresētību, toleranci un izpratni par starpkultūru izglītību.
- Mācību procesā izmantojamie mācību un metodiskie līdzekļi un informāciju tehnoloģijas.

Projekta dalībnieki

Latvijas reģionu skolotāji – vismaz 150 dalībnieki no 5 (Latgales, Kurzemes, Vidzemes, Zemgales) reģioniem

Projekta īstenošanas komanda

Projekta vadītāja – Ērika Pičukāne
Projekta koordinatore – Marina Milaša
Projekta grāmatvede – Laila Dergača
Projekta asistente – Inga Kostišina
Izglītības programmas koordinatore – Vineta Vaivade

Izglītības programmas izstrādāšanas komanda

Ērika Pičukāne, Vineta Vaivade, Marina Milaša, Anita Sniedze

Nometņu vadītāji reģionos

Latgalē – Jeļena Azareviča, Kurzemē – Raisa Stunžāne, Vidzemē – Ieva Stīge,
Zemgalē – Dace Anstrate, apvienotā reģionu nometnē – Larisa Stepanova.

Dalībnieki

Daugavpils pilsētas Centra ģimnāzija, Daugavpils Krievu vidusskola-licejs, Daugavpils 3. vidusskola, Daugavpils 12. vidusskola, Daugavpils Vienības pamatskola, Daugavpils Saskaņas pamatskola, Daugavpils 11. pamatskola, Daugavpils 15. vidusskola, Liepājas A. Puškina 2. vidusskola, Sabiles vidusskola, Liepājas Raiņa 6. vidusskola, Liepājas 7. vidusskola, Liepājas 8. vidusskola, J.Čakstes Liepājas pilsētas 10. vidusskola, Liepājas 12. vidusskola, Jelgavas speciālā pamatskola, Jelgavas 3. pamatskola, Jelgavas 2. pamatskola, Jelgavas 1. sanatorijas internātpamatskola, Jelgavas vakara (maiņu) vidusskola, Jelgavas 5. vidusskola, Lielplatones speciālā internātpamatskola, Zaļenieku pamatskola, Tukuma vakara un neklātienēs vidusskola, PII „Pīlādītis”, Rīgas 3. arodskola, Rīgas 96. vidusskola, Lestenes pamatskola, Garkalnes pamatskola, Trikātas pamatskola, Dauguļu speciālā internātpamatskola, Ēveles pamatskola, Valkas ģimnāzija, Valmieras 2. vidusskola, Valmieras Pārgaujas ģimnāzija, Smiltenes ģimnāzija, Mazsalacas vidusskola, J. Endzelīna Kauguru pamatskola, Vaidavas speciālā internātpamatskola, Valmieras Viestura vidusskola, Valmieras Valsts ģimnāzija, Valmieras pamatskola, Vaidavas pamatskola, Brenguļu sākumskola, Birzuļu pamatskola, Launkalnes pamatskola, Jēkabpils 2. vidusskola, Jēkabpils 3. vidusskola, Jēkabpils pamatskola, Kokneses vidusskola, SIA „Maksima Plus”.

MŪSDIENĪGA SABIEDRĪBA – MULTIKULTURĀLA SABIEDRĪBA

Multikulturālisms ir ideoloģija un politika, kas iestājas par kultūras plurālisma vērtībām un kultūras formu daudzveidības saglabāšanu. Multikulturālisma kontekstā atšķirības tiek apzīmētas nevis ar jēdzienu „svešs”, bet gan „atšķirīgs”.

Multikulturālisma galvenā ideja ir balstīta uz faktu, ka valstī, kurā dzīvo vairākas etniskās grupas ar atšķirīgām kultūrām, tiek saglabāts līdzsvars un neviena no kultūrām netiek apspiesta, kā arī tiek radīti labvēlīgi apstākļi kultūras attīstībai.

20.gs 70 - tie gadi iezīmēja multikulturālisma izplatību pasaulē. Multikulturālās sabiedrības ietvaros pastāv un sadzīvo cilvēku grupas, kurām ir dažāda etnokulturālā piederība. Pie šādām grupām pieder ne tikai imigranti, bet arī nacionālās minoritātes, kurām ir sava valoda, reliģija, kopēja izcelsme, etniskā teritorija un līdzīgi politiskie uzskati.

Multikulturālisms kā daudzu sabiedrību raksturiezīme ir kultūru plurālisma atzīšana un nostiprināšana. Aizstāvot kultūru dažādību, multikulturālisms sakņojas uzskatā, ka kultūru atšķirības valstī kā organizētā sabiedrībā nepazūd un netiek nolīdzinātas, bet gan eksistē ar nostiprināšanās tendenci. Par kultūras atšķirībām var uzskatīt valodu, tradīcijas, reliģiju, vērtības.

Sabiedrībai ir jāsniedz multikulturāla izglītība, kas sniegtu izpratni par dažādu etnisko grupu kultūru un vēsturi, sagatavotu cilvēkus dzīvei vairāku rasu un tautību sabiedrībā. Multikulturālās izglītības pamatā ir šādi pieņēmumi:

- Visi indivīdi un visas minoritāšu grupas ir vienlīdzīgas neatkarīgi no valodas un kultūras atšķirībām.
- Demokrātiskā sabiedrībā visiem indivīdiem ir vienādas iespējas neatkarīgi no to piederības noteiktai etniskai grupai, valodas vai kultūras.
- Multikulturālā sabiedrībā nav pieļaujams rasisms un etnocentrisms.
- Kaut arī jebkurā sabiedrībā pastāv noteikta normu sistēma, jāizvairās no kultūras stereotipiem.
- Jāveicina minoritāšu kultūras identitātes apzināšanās.
- Multikulturālās izglītības programmās jāveicina aktīva minoritātes bērnu vecāku piedalīšanās skolas darbā.
- Sabiedrības integrācija uz plurālisma pamatiem iespējama tad, ja ir nodrošināts sabiedrības grupu dialogs un tiek pārvarēti aizspriedumi.

Sastopoties ar daudz kultūru sabiedrības izaicinājumiem, nevienam neatkarīgi no vecuma, dzimuma vai piederības pie kādas grupas nespēj uzreiz pāriet no etnocentrisma vai uzskata, ka „mūsu” dzīvesveids ir labāks un pareizāks nekā „viņējais”, uz kritisku pašapziņu un etnorelatīvismu.

Multikulturālās izglītības procesu var salīdzināt ar ceļu, kurā ir dažādi posmi, kas vienlaicīgi ir arī interešu aspekti, pie kuriem jāstrādā.

Iedomāties sevi no ārpuses, pārdomāt to, ko mēs realitātē uztveram pozitīvi un ko negatīvi, mūsu ieradumi, domāšanas veids un dzīvesveids ir tikai viena iespējamā reakcija uz pasauli, pastāv arī citas realitātes:

- saprast pasauli, kurā mēs dzīvojam; dažādas sabiedrības grupas var attīstīties tikai savstarpējā komunikācijā,
- iepazīt un uzzināt vairāk par citām kultūrām, lai varētu atvērties saskarsmei, savstarpējai apmaiņai un izaicinājumiem,
- novērtēt atšķirīgo pozitīvi; dažādību un atšķirību iepazīšana ir mūsu iespējas sadzīvot multikulturālā sabiedrībā,
- dot priekšroku pozitīvām attieksmēm, vērtībām un uzvedībai; cilvēktiesības, atzišana, pieņemšana, aktīva tolerance, cieņa un mierīgie konfliktu risinājumu ceļi.

Multikulturāla izglītība ir aktīvs un daudzpusīgs process, tajā nepieciešams, lai katrs pazītu sevi, pirms spēj saprast citus. Tā ir izglītība par to, kā mēs uztveram sevi un citus cilvēkus, par to, kā mēs strādājam, mācāmies un dzīvojam kopā.

Ar multikulturālo sabiedrību saistītie jēdzieni

Multikulturāla sabiedrība – sabiedrība, kurā atšķirīgas kultūras, etniskās, reliģiskās un citas grupas dzīvo vienā un tajā pašā teritorijā, bet ne vienmēr nonāk konstruktīvā un tiešā komunikācijā savā starpā.

Multikulturālā izglītība – izglītība, kas sekmē vairāku kultūru pašvērtības apzināšanos, lai paplašinātu redzesloku un veidotu iecietību un izpratni par kopīgo un atšķirīgo dažādu kultūru pasaules uzskatos, vērtībās, pārlicībā, ideālos un attieksmēs.

Starpkultūru sabiedrība - sabiedrība, kurā atšķirīgas kultūras, etniskās, reliģiskās un citas grupas dzīvo vienā un tajā pašā teritorijā, savstarpēji komunicējās un atzīst savas un citu grupu vērtības un dzīvesveidu; sabiedrība, kurā pastāv iecietība un dažādība tiek uzskatīta par pozitīvu vērtību sociālai, politiskai un ekonomiskai izaugsmei.

Aizspriedums – viedokļi un attieksmes, ko raksturo dogmatisms, nelokāmība, stīvums un aprobežotība. Tās var būt iemācītas, kopētas vai iemantotas pārlicības par noteiktām grupām vai atsevišķiem indivīdiem kā šo grupu pārstāvjiem. Aizspriedumi visbiežāk ir viedokļi un vērtējumi, kas ir nepareizi, pārprasti un maldinoši un visbiežāk tiek apgūti pirms indivīda vai grupas satikšanas reālajā dzīvē.

Integrēta sabiedrība – sabiedrība, kurā iesaistītie indivīdi atbalsta sabiedrībā pieņemto kārtību, pieņem un ievēro tās noteiktās normas, vērtības, uzskatus utt., iesaistās un piedalās sabiedriskajos, ekonomiskajos u.c. procesos, ir lojāli pret attiecīgo sabiedrību.

Rasisms – pārlicība, ka tādi faktori kā rase, ādas krāsa, valoda, reliģija, valstiskā vai etniskā piederība var būt par pamatu indivīda vai indivīdu grupas nicināšanai vai viedoklim, ka kāds indivīds vai indivīdu grupa ir pārāki par citu indivīdu vai indivīdu grupu.

Etnocentrisms – zinātnieka tendence visu tautu dzīves parādības vērtēt pēc to atbilstības viņa paša etniskās grupas dzīvesveidam un vērtībām.

Etnocentriskā pasaules uzskata pamatā ir noliegums, kas nozīmē to, ka šis cilvēks noliedz jebkādu atšķirību, ka pastāv citi realitātes uzskati.

Etnorelatīvisms – pieņēmums, ka kultūras var saprast tikai attiecībā vienai pret otru un ka noteiktu uzvedību var saprast tikai kultūras kontekstā.

Informācijas avoti un izmantotā literatūra

Andersens Ē. S. Ietērp vārdos savu pasauli. - R.: Garā pupa, 1995.

Lapiņa L, Rudiņa V. Interaktīvās mācīšanas metodes. - R.: Zvaigzne ABC, 1997.

Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca. - Rīga: Zvaigzne ABC, 2000.

Ceļvedis starpkultūru izglītībā. - Rīga; 2004.

www.idm-diversity.org

www.eceuropa.eu

www.dialogi.lv

www.iecietiba.lv

www.wikipedia.org

www.atlants.lv

Aktivitātes, kas palīdzēs iepazīstināt ar tēmu „Mūsdienīga sabiedrība – multikulturāla sabiedrība”

Tēma. Mana māja.

Vecums. 4. – 9. klase.

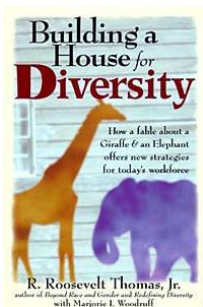
Aktivitātes apraksts.

Šī aktivitāte sniedz iespēju dalībniekiem vairāk iepazīt vienu otru un noskaidrot viņu attieksmi pret saskatītajām problēmām mūsdienu sabiedrībā.

Vadītājs piedāvā izlasīt tekstu pa daļām, prognozēt, kas notiks tālāk, un diskutēt par problēmām.

Avots: Tomasa R. Rūzvelta (*R. Roosevelt Thomas*) grāmata “Ceļot māju dažādībai” (*Building a House for Diversity*. New York, et.al.: American Management Association), Dažādības vadības mācību rokasgrāmata, www.idm-diversity.org, www.eceuropa.eu

Stāsts par dažādību: žirafe un zilonis

1. Kādā nelielā piepilsētas rajonā žirafe uzcēla jaunu, īpaši tās ģimenei piemērotu māju. Tā bija brīnišķīga māja ar augstiem griestiem un durvju ailēm. Logi bija izvietoti pie pašiem griestiem, nodrošinot labu izgaismojumu un jauku ainavu, bet pasargājot ģimenes locekļus no ziņkārīgiem skatieniem. Vērtīgo dzīvojamo platību ietaupīja uz šauru koridoru rēķina, taču tādējādi nemazinot ērtības. Māja bija tik labi izplānota un uzcelta, ka tā ieguva Nacionālo gada apbalvojumu par labāko žirafu māju. Mājas īpašnieki ļoti lepojās ar to.

2. Kādu dienu, kad žirafe strādāja savā modernajā, pagrabā izvietotajā galdnieku darbnīcā, viņa nejauši paskatījās ārā pa logu. Tur pa ceļu uz viņas mājas pusi nāca zilonis. Žirafe nodomāja: “Es pazīstu viņu. Mēs kopā strādājām sociālajā komisijā. Viņš arī ir izcils galdnieks. Šķiet, man vajadzētu uzaicināt viņu apskatīt manu jauno darbnīcu. Varbūt mēs pat varam sadarboties kādā projektā.”

Tā žirafe izbāza galvu pa logu un uzaicināja ziloni ienākt.

3. Zilonis jutās pagodināts: viņam bija patīcis strādāt kopā ar žirafi un viņš vēlējās iepazīties ar to tuvāk. Viņš arī zināja, ka žirafei ir jauna darbnīca, un vēlējās to apskatīt. Tā nu zilonis pienāca pie pagraba durvīm un gaidīja, kad žirafe tās atvērs.

"Lūdzu, lūdzu," teica žirafe. Taču uzreiz nācās saskarties ar kādu problēmu. Lai arī ziloņa galva veiksmīgi tika cauri durvīm, pats viņš nespēja pa tām ieiet.

"Cik labi, ka mēs ierīkojam durvis, kuras var atvērt plašāk, lai varētu ienest manas darbnīcas iekārtas," teica žirafe. "Es tūlīt tikšu galā ar mūsu problēmu." Žirafe izņēma dažas eņģes un durvju daļas, lai zilonis varētu ienākt.

Abi paziņas priecīgi čaloja par savu galdnieka pieredzi, kad žirafes sieva pabāza galvu gar pagraba kāpnēm, lai pasauktu vīru: "Zvana, dārgais, tavs priekšnieks."

"Būs labāk, ja es uziešu augšā, lai aprunātos," žirafe teica zilonim. "Lūdzu, jūties kā mājās! Izskatās, ka saruna varētu būt ilga."

4. Palicis viens, zilonis paskatījās visapkārt un ieraudzīja nepabeigtu koka detaļu uz virpošanas iekārtas pašā attālākajā darbnīcas kaktā, un nolēma izpētīt, kas tā ir par detaļu. Līdzko viņš mēģināja iziet cauri durvīm uz darbnīcu, tā izdzirdēja briesmīgu troksni. Viņš uzreiz atkāpās, saskrāpējot galvu. "Varbūt es labāk došos augšā pie žirafes," viņš nodomāja. Bet, tiklīdz viņš sāka kāpt pa kāpnēm, tās sāka krakšķēt. Viņš nolēca no tām un nokrita, atsitoties pret sienu. Tā sāka šķobīties. Tad viņš satraukts un samulsis apsēdās, un uz kāpnēm parādījās žirafe.

5. "Kas šeit notiek?" izbrīnīta jautāja žirafe. "Es mēģināju justies kā mājās," atbildēja zilonis. Žirafe paskatījās apkārt: "Labi, es zinu, kas par lietu. Durvju aile ir pārāk šaura. Mums vajadzēs padarīt tevi slaidāku. Tepat netālu notiek aerobikas nodarbības. Ja tu apmeklētu šīs nodarbības, mēs panāktu, ka tu nomestu svaru."

"Varbūt," teica zilonis, bet neizskatījās ļoti pārliecināts.

6. "Un kāpnes ir par smalkām, lai izturētu tavu svaru," turpināja žirafe. "Ja tu vakaros apmeklētu baleta nodarbības, es esmu pārliecināts, ka mēs panāktu būtiskas izmaiņas tavā svarā. Es patiešām ceru, ka tu to spēsi. Man patīk, ka tu ciemojies."

"Iespējams," teica zilonis.

"Taču, taisnību sakot, es neesmu pārliecināts, vai māja, kas būvēta žirafei, jebkad būs piemērota zilonim, ja vien tajā neveic nopietnas izmaiņas."

7. Svarīgākais jautājums mūsdienu multikulturālajā sabiedrībā ir: kā mēs varam kopā uzcelt māju, kurā ikviena atšķirība ir atzīta un ievērota, tai ir sava vieta un to aktīvi izmanto?

Iespējamie diskusijas jautājumi.

1. Kā tu justos, ja būtu ziloņa/žirafes vietā?

2. Ar kādu attieksmi sagaidām ciemiņus savā skolā/pilsētā/valstī?

3. Vai esam atvērti citu kultūru iepazīšanai?

Tēma. Multikulturāla sabiedrība.

Vecums. 4. – 9. klase.

Aktivitātes apraksts.

Aktivitātes sākumā tiek aizpildīta darba lapa. Mazajā grupā apspriež piemērus un vienojas par vienu piemēru katrā apgalvojumā. Prezentē savu viedokli lielajai grupai. Pārējie dalībnieki aktīvi klausās, uzdod jautājumus, diskutē.

Aktīva diskusija ir mērķtiecīga, sakārtota ideju, spriedumu, viedokļu apmaiņa grupā īstenības meklējumu nolūkos, katrs dalībnieks savā veidā piedalās šīs apmaiņas organizēšanā. Veidojot diskusiju kā grupas dialogu, nepieciešams, lai katram dalībniekam būtu iepriekšēja sagatavotība par apspriežamo jautājumu. Par priekšmeta tēmu ieteicams izvirzīt neviennozīmīgus un problemātiskus jautājumus.

Darba lapa dalībniekiem

Apgalvojums	Mans piemērs
Mūsu sabiedrībā ir aizspriedumi un stereotipi par citām sabiedrībām un kultūrām.	
Mēs ļoti maz zinām par citām kultūrām un dzīvesveidu	
Informācija un tēli, ko mēs saņemam ar plašsaziņas līdzekļu starpniecību, iespaido mūsu attieksmi pret citām kultūrām.	
Neviens no mums nav rasists, bet ...	
Multikulturālā sabiedrībā par pozitīvu es uzskatu ...	
Multikulturālajā sabiedrībā par negatīvu es uzskatu ...	

Tēma. Lomu spēle „Birumilieši” (divu kultūru komunikācijas simulācija).

Vecums. 4. – 9. klase.

Aktivitātes apraksts.

Skolēni mācās atrast citas kultūras uzvedības atslēgu, analizēt savu un citas kultūras uzvedību un izjūtas.

Arhitektu un celtnieku grupa dodas uz citu valsti *Birumiliju*, lai mācītu tur dzīvojošajiem cilvēkiem, kā celt tiltu. Dalībnieki tiek sadalīti divās grupās.

Nepieciešamie materiāli: papīrs, līme, šķēres, zīmulis, lineāls, spēles apraksts

Apraksts

- Vienas grupas dalībnieki iejūtas arhitektu un celtnieku grupas lomā. Grupa saņem instrukciju un dodas atsevišķa telpā (vai noteiktā vietā telpā).
- Pārējie dalībnieki ir *birumilieši* (*Birumilijas valsts iedzīvotāji*). Viņi saņem instrukcijas birumiliešiem.
- Var izveidot arī novērotāju komandu, kas skatās, veic pierakstus un komentē spēles gaitu. Novērotāju komanda nav iepriekš iepazīstināta ar grupu instrukcijām.
- Spēles analīze: dalībniekiem jāpieraksta fakti, izjūtas un interpretācijas spēles laikā.

Instrukcija birumiliešiem

Tu dzīvo valstī, kuru sauc Birumilija. Ciems, kurā tu dzīvo, ar dziļu ieleju ir atdalīts no nākamā ciema, kurā ir tirgus. Lai nokļūtu tirgū, tev ir jāiet trīs dienas. Ja pāri ielejai būtu tilts, tirgū blakus ciemā tu varētu nokļūt četrās stundās.

Birumilijas valdība ir noslēgusi līgumu ar ārzemju firmu, kuras pārstāvji atbrauks tavā ciematā un iemācīs, kā būvēt tiltu. Tu esi arhitekts-celtnieks, kas mācīsies būvēt tiltus Birumilijā. Kad kopā ar ārzemju ekspertiem tu uzcelsi tiltu, varēsi celt tiltus visā Birumilijā un iemācīsi arī citus to darīt. Tas atvieglos dzīvi tavā valstī. Tilts tiks būvēts no papīra, kartona, dažādiem materiāliem, izmantojot līmi, zīmuļus, krāsas u.c.

Birumilieši ir pieraduši viens otram pieskarties. Cilvēks, kurš sasveicinās, noskūpstā otru uz labā pleca. Otrs cilvēks pēc tam noskūpstā pirmo uz kreisā pleca. Jebkurš cits skūpstā veids ir aizliegts un aizvainojošs. Rokaspiediens ir viens no lielākajiem iespējamajiem aizvainojumiem Birumilijā. Ja birumilietis aizvaino, viņu nepasveicinot vai viņam sarunas laikā nepieskaroties, viņš/viņa sāk skaļi kliegt.

Birumilieši neizmanto vārdu „nē”. Viņi vienmēr saka „jā”, bet, ja viņi domā „nē”, tad viņi saka „jā” un māj ar galvu.

Strādājot birumilieši viens otram daudz pieskaras. Katram dzimumam ir raksturīgi noteikti darbarīki: vīrieši izmanto šķēres, bet sievietes – zīmuļus un lineālus. Līmi var izmantot abi dzimumi. Vīrieši nekad nepieskaras zīmuļiem un lineāliem, sievietes – šķērēm.

Birumiliešu vīrietis nekad nesāks sarunu ar otru vīrieti, ja vien viņus neiepazīstinās sieviete. Nav nozīmes tam, vai šī sieviete ir birumiliete vai ne.

Birumiliešiem patīk sabiedrība un ārzemnieki. Viņi arī ļoti lepni par sevi un savu kultūru, bet viņi neprot celt tiltus. Birumilieši neuzskata ārzemnieku izglītību un kultūru par nozīmīgāku. Viņi sagaida, ka ārzemnieki piemērosies viņu kultūrai.

Instrukcija arhitektiem un celtniekiem

Tu esi starptautisku arhitektu-celtnieku grupā, kas strādā būvniecības firmā. Tavas firmas vadība ir parakstīja ļoti svarīgu līgumu ar Birumilijas valdību, kurš paredz iemācīt

birumiliešiem, kā būvēt tiltu. Līguma noteikumi ir ļoti stingri, ļoti svarīgi ir iekļauties termiņā, pretējā gadījumā līgums tiks laužts un tu tiks atlaists no darba.

Birumiliešu valdība un visi iedzīvotāji ir ļoti ieinteresēti šajā projektā. Birumilija ir ļoti kalnaina valsts, tajā ir daudz kanjonu un dziļu ieleju, bet nav neviena tilta. Ciems, kurā viņi dzīvo, ar dziļu ieleju ir atdalīts no nākamā ciema, kurā ir tirgus. Lai nokļūtu tirgū, birumiliešiem ir jāiet vairākas dienas. Ja pāri ielejai būtu tilts, tirgū blakus ciemā viņi varētu nokļūt četrās stundās.

Tā kā Birumilijā ir daudz kanjonu un upju, tiltu nevar vienkārši uzcelt un nojaukt. Jūsu grupai jāpalīdz birumiliešiem iemācīties celt tiltu.

Spēles gaita

Uzmanīgi izlasiet instrukciju un kopīgi nolemiet, kā jūs celsiet tiltu! Pēc noteikta laika divi jūsu komandas dalībnieki varēs doties un trīs minūšu laikā izveidot kontaktus ar birumiliešu ciematu (izpētīt vidi, iepazīties ar vietējiem, pārbaudīt pieejamos materiālus), kur tiks celts tilts. Pēc tam jūsu grupai būs 15 minūtes, lai analizētu ziņojumu un pabeigtu sagatavošanās darbus. Tad arhitektu-celtnieku grupa var doties uz Birumiliju mācīt celt tiltu.

Tiltu jāuzceļ no papīra. Tilts savienos divus galdus vai krēslus, kas atrodas apmēram 80-90 centimetrus viens no otra. Tam ir jābūt stabilam. Celšanas procesa beigās tam būtu jānotur konstrukcijā izmantoto šķēru un līmes svars.

Tilta daļas nevar vienkārši izgriezt un salīmēt, jo tad birumilieši neiemācīsies to darīt paši. Viņiem ir jāiemācās veidot visi konstrukcijas posmi. Katra daļa ir jāuzzīmē ar zīmuli un lineālu un pēc tam jāizgriež ar šķērēm.

Tilts tiks veidots no kartona un papīra. Var arī nedaudz izmantot citus materiālus.

Pirms Birumilijas apmeklējuma tilta celšanas plānošanai un sagatavošanās darbiem jums ir 40 minūtes.

Lai iemācītu birumiliešus celt tiltu: 25 minūtes.

Tēma. Planēta „Dažādība”.

Vecums. 4. – 9. klase.

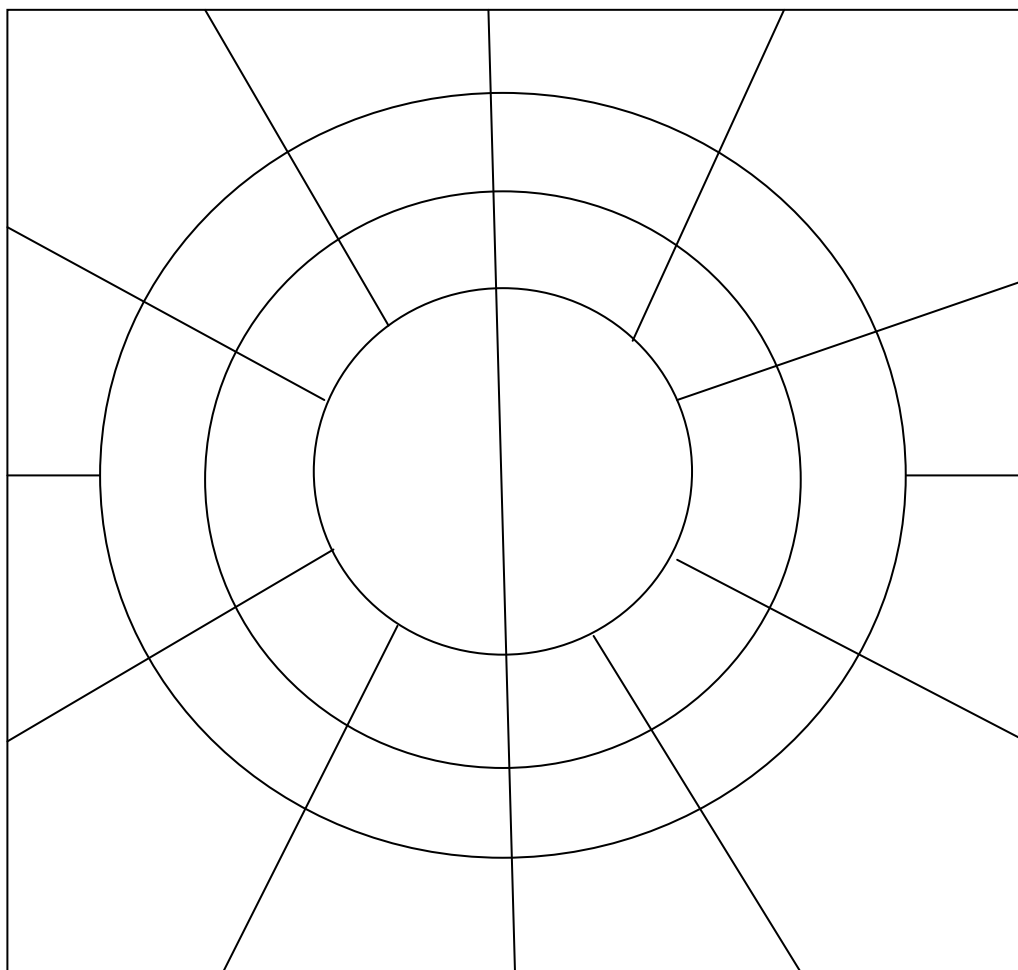
Aktivitātes apraksts.

Skolēniem jāizveido planēta „Daudzveidība”.

Katrs dalībnieks saņem vienu no „planētas” sektoriem un uzzīmē uz tā, kas dzīvo šajā planētā. Cilvēki, dzīvnieki, nodarbošanās, vide, māja, daba, reliģija, māksla utt. Uzzīmēto sektoru pielīmē pie kopēja plakāta. Pēc tam katrs stāsta par savu ieceru.

Planēta _____,

kurā dzīvo _____ (klase, grupa)

Tēma. TV pārraide.

Vecums. 7. – 9. klase.

Materiāli. A4 lapas, pildspalvas.

Aktivitātes apraksts.

Dalībnieki sadalās grupās. Grupā ir trīs dalībnieki, un katram jāizpilda savi noteikumi.

1. dalībnieks ir TV pārraides vadītājs, kuram ir jāizdomā kāds stereotips par mūsdienu sabiedrību.

Piemēram,

- apaļīgi cilvēki ir omulīgi;
- sieviete pie stūres ir bīstama;
- uz dejām nedrīkst iet basām kājām;
- laukos dzīvo paši stiprākie cilvēki;
- tikai sievietēm ir jāgatavo ēst.

2. dalībnieks ir žurnālists, kas atbalsta viedokli.

3. dalībnieks ir žurnālists, kas neatbalsta viedokli.

Visa grupa uzstājas TV pārraidē – katrs dalībnieks aizstāv savu viedokli, pārraidi vada grupas vadītājs.

Tēma. Izpratne par ģimenes kultūru.

Vecums. Sākumskolas skolotāji.

Aktivitātes apraksts.

Šī aktivitāte palīdzēs gūt labāku izpratni par kultūras sarežģītību un spēju saprast dažādu kultūru pārstāvjus. Aptaujas lapa palīdzēs skolotājiem apzināties savas un citu kultūru daudzveidības nozīmi

Ir savākti dažādām kultūrām raksturīgi kultūras artefakti: tērpi, stāsti, receptes u.c. Jāizpilda pašnovērtēšanas aptaujas anketa. Atbildes jābalsta uz personisko pieredzi. Aptaujas rezultāti tiek pārrunāti klasē.

Daudzveidīgas kultūras un kultūras kompetences veicināšana

Pašnovērtēšanas aptaujas lapa

Katram punktam jāizvēlas atbilstošs variants:

a – daru bieži; b – daru reizēm; c – daru reti vai nedaru nekad.

1. Es izlieku attēlus, plakātus un citus materiālus, kas atspoguļo dažādu bērnu un ģimeņu kultūru un etnisku piederību.
2. Lomu spēlēs es izmantoju rekvizītus, kas atspoguļo dažādas kultūras.
3. Lasītprasmes un rakstītprasmes attīstīšanai es sagādāju bilžu grāmatas un pasakas, kas atspoguļo dažādu bērnu un ģimeņu kultūras.
4. Rādīšanai savā klasē es izvēlos tādus videomateriālus, filmas vai citus masu saziņas līdzekļu resursus, kas atspoguļo dažādas kultūras.
5. Es lasu saviem bērniem klasē dažādas grāmatas, kas iepazīstina viņus ar dažādu kultūru un etnisku grupu dzīvi.
6. Es plānoju ekskursijas uz tādām vietām, kur bērni un viņu ģimenes var kaut ko uzzināt gan par savu, gan par citu tautu kultūru un nacionālo vēsturi.
7. Es atskaņoju daudzveidīgu mūziku un iepazīstīnu ar dažādu kultūru mūzikas instrumentiem.
8. Es uzskatu, ka ir svarīgi plānot tādu vidi un aktivitātes, kas atspoguļo manai valstij un sabiedrībai raksturīgo kultūru daudzveidību.
9. Es atzīstu un gādāju par to, lai mācību programmā tiktu iekļauti tradicionālie svētki, kas tiek svinēti sabiedrībā, kā arī tie svētki, ko svin manā klasē iesaistītie bērni un ģimenes, kas nāk no citām kultūrām.
10. To bērnu dēļ, kuriem ir cita dzimtā valoda, es cenšos iemācīties un lietot pamatvārdus viņu valodā, lai varētu ar viņiem labāk sazināties.
11. Es cenšos neuzspiest tādas vērtības, kas var būt pretrunā ar vai neatbilst citu kultūru vai etnisku grupu vērtībām.
12. Es cenšos panākt, lai bērni nelietotu rasistiskus un etniskus apzīmējumus, palīdzot viņiem saprast, ka ir vārdi, kas citiem var būt aizskaroši.
13. Pirms izmantot grāmatas, filmas vai citus mediju resursus darbā ar klases bērniem, es pārskatu, vai tajos nav kultūras, etnisko vai rasu stereotipu.
14. Savā darbā es izmantoju aktivitātes, kas palīdz bērniem noskaidrot un pieņemt atšķirības starp visiem cilvēkiem.

Tēma. Dažādas kultūras.**Vecums.** 4. – 6.klase.**Materiāli.** Dažādas fotogrāfijas, kurās ir attēloti dažādu kultūru cilvēki, un īss apraksts.**Aktivitātes apraksts.**

Šīs aktivitātes uzdevums ir attēlot dažādas izcelsmes bērnus, kas cienu un savstarpēji papildina viens otru. Uzrakstīt vai pastāstīt katra attēlā redzamā cilvēka dzīvesstāstu, kas ir līdzeklis iepazīstināt ar atšķirībām.

Skolotājs iedod grupai attēlus un attiecīgos aprakstus un lūdz uzrakstīt stāstiņu par katru fotogrāfiju. Kad tas pabeigts, grupa iepazīstina ar saviem stāstiem. Visi bērni dzīvo Latvijā.

Piemēri dzīves aprakstiem

Andrē ir bosnietis. Kad viņš piedzima, viņa kāja nebija spēcīga, jo viņš cieta no iedzimtas mugurkaula kaites. Viņš neprot staigāt, tāpēc braukā ratiņos. Viņš dzīvo ar savu tēti un māmiņu.

Ene ir igauņiete. Viņa dzīvo ar tēti un māmiņu. Viņa ir neredzīga un mācās Braila alfabētu. Viņa nedaudz zina pieskārienu zīmju valodu, jo vasaru viņa pavadīja nometnē neredzīgiem un nedzirdīgiem bērniem.

Vasilijs ir krievs. Viņš dzīvo ar tēvu un māti, kas ir dzimuši Maskavā. Viņi runā angļiski un mazliet arī tās zemes valodā, kur viņi dzīvo pašlaik un, protams, savā dzimtajā valodā. Viņa tētis strādā ļoti zemu atalgojumu darbu.

Suzanna ir ungāriete. Viņa šajā klasē ienāca nesen. Viņa dzīvo kopā ar savu māmiņu un vectētiņu. Viņa tētis ir miris. Gan māte, gan vectēvs katru dienu iet uz darbu. Viņa ir klusa un noslēgta.

Nikolass. Nevienam īsti nezina Nikolasa etnisko piederību. Viņa ādas krāsa ir daudz tumšāka kā pārējiem viņa skolas bērniem, viņš mazliet runā latviski.

Un vēl dažas skolotāju idejas

Akvārijs

Skolēni tiek sadalīti 2 grupās un apsēstas 2 apļos ar muguru viens pret otru, izveidojot iekšējo un ārējo apli. Skolotājs ir sagatavojis un uz lapiņām uzrakstījis jautājumus par tēmu. Kāds skolēns no iekšējā apļa izvēlas vienu no skolotāja piedāvātajiem jautājumiem un atbild uz to. Tāpat rīkojas nākamie, līdz šai grupai sagatavotie jautājumi ir atbildēti. Ārējais aplis klausās atbildes. Tad apli mainās vietām un turpina atbildēt uz jautājumiem tie, kas atrodas iekšējā aplī.

Asociācijas

Brīvā formā skolēns izklāsta pārdomas, ko izraisījis kāds vārds, izteikums, priekšmets u.tml.

Atslēgas vārdi

Skolēnam tiek piedāvāti 4-5 vārdi. Tie viņam jāizmanto, veidojot savu tekstu. Piemēram, tolerance, kultūra, sabiedrība, stereotipi, valodas.

Atstāj pēdējo vārdu man

No kāda teksta tiek izraudzīta visspēcīgākā frāze vai rinda. Tā, uz lapas uzrakstīta, tiek secīgi papildināta ar skolēnu komentāriem, darbojoties pāri. Kad lapa nonākusi sākumpunktā, visu uzrakstīto komentē pirmais dalībnieks.

Atziņu komentēšana

Skolēns stāsta par atziņu, saistot to ar savu pieredzi par kādu notikumu un analizējot, novērtējot izteikumu.

Brīvais raksts

Skolēns brīvā formā rakstiski izsaka savu viedokli, izjūtas par noteiktu tēmu. Parasti rakstīšanas laiks tiek ierobežots līdz 3 minūtēm.

Ciltskoks

Skolēns veido savu ģimenes ciltskoku, stāsta par savu ģimeni.

Dialoga žurnāls

Divi skolēni uz kopīgas lapas raksta domas un izjūtas, apraksta sajūtas pēc savas izvēles, uzdod jautājumus.

Dalīšanās bērnības atmiņās

Katrs skolēns uzraksta savas bērnības spilgtāko atmiņu, kurā viņš dalījies ar savā dzīvē nozīmīgiem cilvēkiem, iepazīstina citus skolēnus grupā, lielajā grupā; vadītājs pieraksta un apkopo uz lielās lapās, iedalot tos kategorijās: vecāki, brāļi un māsas, citi ģimenes locekļi, skolas personāls vai citi.

"Manas vērtības"

Skolēni tabulā apkopo sev nozīmīgās vērtības.

<u>Mans lielākais sasniegums.</u>	<u>Vislabāk man padodas...</u>
<u>To dara citi, lai es kļūtu laimīgs.</u>	<u>To es mēģinu sasniegt.</u>
<u>Ko es vēlētos mainīt savā dzīvē.</u>	<u>Ko es vēlētos mainīt pasaulē.</u>

Kolāža

Skolēns no laikrakstiem un žurnāliem izgriež dažādu publikāciju virsrakstus, un no tiem tiek veidots teksts par doto tēmu.

Variants: no attēliem veido kolāžu.

Mozaīka

Skolēns no atsevišķiem krāsu, teksta, zīmējuma fragmentiem saliek kolāžu par doto tēmu.

Plakāts „Labākais Latvijas produkts”

Skolēns veido grafisku darbu ar īsu, formai atbilstošu tekstu, lai uzskatāmi atspoguļotu informāciju vai aģitāciju.

IZGLĪTĪBA CIVĒKTIESĪBU JOMĀ

*„Ja tu vēlies tikt ātri uz priekšu, ej viens,
ja gribi tikt tālu, ej kopā ar citiem.”*
Afrikāņu sakāmvārds.

1993. gada ANO Vispasaules cilvēktiesību konference noteica, ka cilvēktiesību izglītība, apmācība un publiskā informācija ir "ļoti būtiskas stabilu un harmonisku attiecību veidošanai starp dažādām grupām un savstarpējas saprašanās, iecietības un miera veicināšanai" ("Vīnes deklarācijas un tās darbības programma", 78. pants.). Vispasaules cilvēktiesību konference aicināja visas valstis un organizācijas "iekļaut mācību kursus par cilvēktiesībām, demokrātijas pamatprincipiem un tiesisku valsti kā priekšmetus visu mācību iestāžu obligāto un izvēles nodarbību sarakstos" („Vīnes deklarācijas un tās darbības programma", 79. pants.).

Izglītības cilvēktiesību jomā mērķis

- Veicināt cilvēktiesību problēmu apzināšanos un izpratni, lai palīdzētu konstatēt cilvēktiesību pārkāpumus.
- Attīstīt cilvēktiesību aizstāvēšanai nepieciešamās prasmes un spējas.
- Veidot cieņu pret cilvēktiesībām, lai cilvēki labprātīgi nepārkāptu citu cilvēku tiesības.

Kāpēc nepieciešama izglītība cilvēktiesību jomā?

- Skolotājiem bieži trūkst nepieciešamo prasmju darbā ar bērniem, kam ir plašs vajadzību loks.
- Mācību materiāli bieži ir neatbilstoši bērnu vecumposmu īpatnībām u.c. vajadzībām.
- Mācību iestāžu ēkas bieži ir nerasniedzamas daļai bērnu, nav piemērotas bērniem ar īpašām vajadzībām.
- Cilvēktiesību neievērošanas un noniecināšanas dēļ ir notikuši barbariski akti, kas ir smags pārkāpums pret cilvēces sirdsapziņu, un cilvēku viskarstākā vēlme ir radīt tādu pasauli, kurā valdītu vārda un domas brīvība un kurā cilvēki būtu brīvi no bailēm un trūkuma.

Kas ir izglītības cilvēktiesību jomā pamatā?

“..izglītības programmas un pasākumi, kuri centrēti uz vienlīdzības un cieņas pret cilvēku veicināšanu, kopā ar citām programmām, tādām kā starpkultūru mācīšanās un minoritāšu līdzdalības un tiesību paplašināšana.”

(Oficiālā izglītības cilvēktiesību jomā definīcija Eiropas Padomes Jaunatnes programmā www.km.gov.lv/lv/doc/ES/politika/ES_preses_relize.pdf.)

Izglītības pamatā ir kritiskā domāšana, spēja tikt galā ar konflikta situācijām un rīcībspējas attīstīšana.

Iekļaujošās izglītības pamatprincipi pasaulē

- Iekļaujošās izglītības pamatideja ir atrast veidu, kā pārveidot izglītības sistēmas pasaulē, lai tās atbilstu visu veidu skolēnu vajadzībām.
- Iekļaujošās izglītības mērķis ir dot iespēju skolēniem un skolotājiem apzināties, ka daudzveidība un izaicinājumi ir nenovērtējama bagātība, nevis problēma.

Ar cilvēktiesību izglītību saistītie jēdzieni

Trešās valsts valstspiederīgais – jebkura persona, kas nav Eiropas Savienības pilsonis Eiropas Kopienas dibināšanas Līguma 17. panta 1. punkta nozīmē un kas nav persona, kam ir brīvas pārvietošanās tiesības Kopienā, kā noteikts Šengenas Robežu kodeksa 2. panta 5. punktā.

Imigrācija – citu valstu pilsoņu ieceļošana kādā valstī uz laiku vai uz pastāvīgu dzīvi.

Emigrācija – brīvprātīga (politisku, ekonomisku u.c. iemeslu dēļ) vai piespiesta izceļošana no savas valsts.

Patvēruma meklētājs – persona, kura likumā noteiktajā kārtībā iesniegusi iesniegumu par bēgļa vai alternatīvā statusa piešķiršanu.

Bēgļi – personas, kurām likumā noteiktajā kārtībā ir piešķirts bēgļa statuss saskaņā ar 1951. gada ANO Ženēvas konvencijas 9.pantu Latvijā bēgļa statusu piešķir personām, kuras pamatoti baidās no vajāšanas rases, reliģijas, tautības, sociālās piederības vai politiskās pārliecības dēļ savas pilsonības valstī vai, ja šī persona ir bezvalstnieks, — savas iepriekšējās mītnes zemē un kuras šo baiļu dēļ nespēj vai nevēlas izmantot attiecīgās valsts tiesisko aizsardzību. Alternatīvais vai bēgļa statuss tiek zaudēts, ja persona atgriežas savas pilsonības valstī jeb iepriekšējā mītnes zemē.

(Konvencija par bēgļa statusu (pieņemta 1951. gada 28. jūlijā)

Bezvalstnieks – persona, kuru neviena valsts saskaņā ar tās likumiem nav atzinusi par savu pilsoni un kura nevar pretendēt uz kādas valsts pilsonību.

Vispārējo cilvēktiesību deklarācija - kopīgs uzdevums, kuru jātiecas pildīt visām tautām un visām valstīm, lai katrs cilvēks un katrs sabiedrības loceklis, pastāvīgi paturot prātā šo deklarāciju, ar izskaidrošanu un izglītošanu censtos veicināt šo tiesību un brīvību respektēšanu un, veicot valsts līmeņa un starptautiskus progresīvus pasākumus, nodrošinātu šo tiesību un brīvību vispārēju un faktisku atzīšanu un ievērošanu gan Organizācijas dalībvalstīs, gan arī to jurisdikcijā esošajās teritorijās. (Pieņemta ANO Ģenerālajā asamblejā 1948. gada 10. decembrī)

ANO Bērnu Tiesību Konvencija – dokuments, kurā izsmeļošākā veidā tiek noteiktas bērnu pamattiesības uz dzīvību, izglītību, sociālo nodrošinājumu, kā arī bērnu tiesības īpašās situācijās, kā piemēram, fiziskas vai garīgas nepilnvērtības gadījumā, adopcijas gadījumā, mazgadīgo noziedznieku tiesības u.c. Konvencijā arī noteikta vecāku pamatatbildība un valsts pienākumi bērnu tiesību īstenošanā. Konvencijas dalībvalstīm regulāri jāsniedz ziņojumi par šo tiesību īstenošanu. (Pieņemta ANO Ģenerālajā asamblejā 1989.gada 20.novembrī)

Informācija avoti un izmantotā literatūra

www.humanrights.lv/doc/vispaar/vispcd.htm

www.britishcouncil.org/latvia-education-dreams-latv-ani-bernu-tiesibu-konvencija

Informatīvais materiāls plašsaziņas līdzekļiem par patvēruma jautājumiem Starptautiskā Migrācijas organizācija, EQUAL projekts „Soli pa solim” 2007.

Kompass - Izglītības cilvēktiesību jomā rokasgrāmata darbam ar jaunatni”

Par demokrātisku darba vidi un tiesisku darba attiecību nostiprināšanu Latvijā, LPVA pētījums www.unesco.lv

Aktivitātes, kas palīdzēs iepazīstināt skolēnus ar Vispārējo cilvēktiesību deklarāciju

Tēma. Vispārējo cilvēktiesību deklarācija.

Vecums. 8. – 9. klase.

Aktivitātes gaita.

Skolēni izlasa piedāvātās situācijas. Viņi uzraksta katrai situācijai atbilstošo Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas pantu. (Vispārējo cilvēktiesību deklarācijas teksts atrodams 30.lpp.) un komentē savu izvēli.

Skolēni var izdomāt trīs savas situācijas.

Situācija	
Marinai tēvs ir polis, māte – krieviete. Meitene pati izvēlējusies, ka pēc tautības ir poliete.	
Pēc 9.klases Jānis nolēma mācīties vidusskolā, bet Juris arodskolā.	
Skolā starpbrīdī kāds ir izsitis logu. Skolotāja uzskata, ka to ir izdarījis Edgars.	
Plkst. 23.20 kaimiņu dzīvoklī skan pārāk skaļa mūzika.	

Tēma. „Manas tiesības un pienākumi”.

Vecums. 5. – 9. klase.

Aktivitātes apraksts.

1. Skolēni sadalīti grupās, katra grupa saņem uzdevumus.
2. Skolēni grupās pilda uzdevumus.
3. Skolēni paši veido uzdevumus, kuri jāpilda citām grupām.

1. uzdevums

1. Uzrakstiet, kuri jums zināmie pasaku varoņi pārkāpuši tiesības uz dzīvību (Vispārējo cilvēktiesību deklarācijas 3.pants)!

Piemēram, vilks Šarla Pero pasakā „Sarkangalvīte un vilks”

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Uzrakstiet, kuri jums zināmie pasaku varoņi pārkāpj tiesības uz īpašumu (Vispārējo cilvēktiesību deklarācijas 17. pants)!

Piemēram, runcis un lapsa K. Kollodi pasakā "Pinokio piedzīvojumi"

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2.uzdevums

Pabeidziet teikumus!

Pinokio bija tiesības

Sarkangalvītei bija tiesības

Šrekam bija tiesības

Lapsa un Runcis pārkāpa

Vilks pārkāpa

Tēma. „Vispārējo cilvēktiesību deklarācija”.

Vecums. 5. – 12. klase.

Aktivitātes apraksts.

1. Vārdu „deklarācija” uzraksta pa zilbēm uz piecām dažādu krāsu lapiņām. Katrs skolēns izvelk vārda vienu zilbi, atrod savu grupu (5 min).
 2. Skolotājs nosauc stundas tēmu, izdala katrai grupai cilvēktiesību deklarāciju.
 3. Katra grupa izvēlas 10 pantus, kurus, viņuprāt, visbiežāk neievēro. Sarindo, pirmajā vietā liekot visbiežāk pārkāpto pantu utt. (10 min).
 4. Grupas apvienojas pa divām, salīdzina rezultātus un izvēlas piecus pantus, kurus, viņuprāt, visbiežāk neievēro, sarindo, atkal pirmajā vietā liekot visbiežāk pārkāpto pantu utt. (5 min).
 5. Katra lielā grupa izvēlas tikai vienu pantu un pamatojumu ar piemēru no pieredzes. Sagatavo prezentāciju (10 min).
 6. Prezentācija (8 min).
 7. Mājas darbs: noskaidrot statistikas datus par deklarācijas ievērošanu.
-

Tēma. „Vispārējā cilvēktiesību deklarācija”.

Vecums. 5. – 9. klase.

Izdales materiāli. A4 lapas, Vispārējo cilvēktiesību deklarācijas teksts.

Aktivitātes apraksts.

1. Skolēni uzraksta, kādas ir viņu cilvēktiesības.
2. Sadalās grupās un
 - iepazīstina ar savām tiesībām;
 - sastāda tiesību sarakstu;
 - nosauktās tiesības sarindo svarīguma secībā.
3. Katra grupa prezentē savu darbu.
4. Skolotājs komentē, apkopo un paskaidro, ka visas tiesības ir vienlīdzīgas un tās ir jāievēro.
5. Izdala skolēniem Vispārējo cilvēktiesību deklarācijas tekstu un lūdz minēt personiskos piemērus par cilvēktiesību ievērošanu/neievērošanu, dalīties pieredzē.
6. Skolēnu grupās secina, ko jaunu ir uzzinājuši.

Projekts. Vispārējo cilvēktiesību deklarācija.

Projekta soļi

1. solis – projekta idejas izvēle.
2. solis – informācijas vākšana un analīze.
3. solis – galaprodukta prezentācija.

Darba lapa 1. solim

1. Pieraksti tos jautājumus, idejas, kas tevi interesē par šo tēmu (vismaz 6 – 7)!

Izvēlies divus jautājumus, kuras tu gribētu pētīt pamatīgāk! Atbildi uz jautājumiem, apkopojot informāciju tabulā!

Ko es gribētu pētīt sīkāk, par ko varētu būt mans projekts?	Ko es jau zinu par šo tēmu?	Ko man vajadzētu uzzināt?	Kur es to varētu atrast?

Pārrunājiet grupā un atbildes uz jautājumiem ierakstiet tabulā!

Ko mēs gribētu pētīt sīkāk, par ko varētu būt mūsu projekts?	Ko mēs jau zinām par šo tēmu?	Ko mums vajadzētu uzzināt?	Kur mēs to varētu atrast?

Tēma. Cilvēktiesību rats.

Vecums: 10.-12. klase.

Aktivitātes apraksts.

Skolēni strādā grupā un izdomā situāciju atbilstoši pantam „Cilvēktiesību ratā”.

Tēma. Manas tiesības un pienākumi.

Vecums. 3. – 12.klase.

Aktivitātes apraksts.

Skolēni uzraksta vārdus, teikumus, kas nāk prātā, domājot par savām tiesībām un pienākumiem.

Viņi izlasa dažus pantus no „ANO Bērnu Tiesību Konvencijas” un grupā uzraksta, kādi varētu būt viņu pienākumi, lai tie nepārkāptu citu tiesības.

6. pants Tevis ir tiesības uz dzīvi.
13. pants Tevis ir tiesības saņemt informāciju un dalīties ar savām domām ar citiem cilvēkiem sarunājoties, zīmējot, rakstot vai jebkurā citā veidā, ja vien tas nekaitē vai neaizvaino citus cilvēkus.
16. pants Tevis ir tiesības uz privāto dzīvi.
19. pants Tevis ir tiesības uz sava ķermeņa vai prāta aizsardzību.
28. pants Tevis ir tiesības uz labas kvalitātes izglītību. Tevi ir jāatbalsta sasniegt savām spējām atbilstošu izglītības līmeni.
31. pants Tevis ir tiesības spēlēt un atpūsties.
6. pants
13. pants
16. pants

19. pants

.....

.....

.....

.....

28. pants

.....

.....

.....

.....

31. pants

.....

.....

.....

Skolēni grupā izveido savas klases/skolas skolēnu tiesības un pienākumus.

Skolēnu tiesības

1.	Man ir tiesības uz bezmaksas izglītību.
2.	Man ir tiesības piedalīties mācību stundās, ja ir nokavēts sākums attaisnota iemesla dēļ.
3.	
4.	
5.	
6.	
7.	
8.	

Skolēnu pienākumi

1.	Mācīties atbilstoši savai fiziskajai un garīgajai attīstībai.
2.	Regulāri apmeklēt mācību stundas noteiktajā kārtībā un ierasties uz stundām savlaicīgi.
3.	
4.	
5.	
6.	
7.	
8.	

Vispārējo cilvēktiesību deklarācija**1. pants**

Visi cilvēki piedzimst brīvi un vienlīdzīgi savā cieņā un tiesībās. Viņiem ir saprāts un sirdsapziņa, un viņiem citam pret citu jāizturas brālības garā.

2. pants

Katram cilvēkam jābūt apveltītam ar visām tiesībām un visām brīvībām, kas pasludinātas šajā deklarācijā, neatkarīgi no rases, ādas krāsas, dzimuma, valodas, reliģijas, politiskās vai citas pārliecības, nacionālās vai citas izcelsmes, mantiskā stāvokļa, kārtas vai cita stāvokļa. Turklāt nedrīkst būt nekādas atšķirības valsts vai teritorijas, pie kuras cilvēks pieder, politiskā, tiesiskā vai starptautiskā stāvokļa dēļ neatkarīgi no tā, vai šī teritorija ir neatkarīga, aizbilstama, bez pašpārvaldes vai kaut kā citādi ierobežota savā suverenitātē.

3. pants

Katram cilvēkam ir tiesības uz dzīvību, brīvību un personas neaizskaramību.

4. pants

Nevienam cilvēkam nedrīkst turēt verdzībā vai nebrīvē; visa veida verdzība un vergu tirdzniecība ir aizliegta.

5. pants

Nevienam cilvēkam nedrīkst pakļaut spīdzināšanai vai cietsirdīgi, necilvēcīgi ar viņu apieties un sodīt, pazemojot viņa cilvēcisko cieņu.

6. pants

Katram cilvēkam, lai kur viņš atrastos, ir tiesības tikt atzītam par personu likuma priekšā.

7. pants

Visi cilvēki ir vienlīdzīgi likuma priekšā, un viņiem ir tiesības, bez jebkādam atšķirībām, uz vienādu likuma aizsardzību pret jebkādu diskrimināciju, kura pārkāpj šo Deklarāciju, un pret jebkuru kūdišanu uz tādu diskrimināciju.

8. pants

Katram cilvēkam ir tiesības uz efektīvu viņa tiesību atjaunošanu kompetentā nacionālā tiesā gadījumos, kad pārkāptas viņa pamattiesības, kas noteiktas konstitūcijā vai likumā.

9. pants

Nevienam nedrīkst patvaļīgi arestēt, aizturēt vai pakļaut izraidīšanai.

10. pants

Katram cilvēkam viņa tiesību un pienākumu noskaidrošanai, kā arī lai noteiktu viņam izvirzītās kriminālās apsūdzības pamatotību, ir tiesības sakarā ar visu personu vienlīdzību likuma un tiesas priekšā prasīt, lai viņa lietu atklāti un ievērojot visas taisnīguma prasības izskatītu neatkarīga un objektīva tiesa.

11. pants

1. Katram cilvēkam, kam inkriminēts kriminālnoziegums, ir tiesības tikt uzskatītam par nevainīgu, kamēr viņa vaina nebūs pierādīta saskaņā ar likumu atklātā tiesas procesā, kurā viņam tiek nodrošinātas visas iespējas uz aizstāvību.
2. Nevienam nedrīkst notiesāt par noziegumu tādas darbības vai bezdarbības dēļ, kas saskaņā ar izdarīšanas brīdī spēkā bijušajiem valsts iekšējiem likumiem vai starptautiskajām tiesībām nebija kriminālnoziegums. Tāpat nedrīkst piespriest smagāku sodu nekā tas, kas bija jāpiemēro laikā, kad tika izdarīts kriminālnoziegums.

12. pants

Nedrīkst patvaļīgi iejaukties neviena privātajā un ģimenes dzīvē, patvaļīgi apdraudēt viņa dzīvokļa neaizskaramību vai viņa korespondences noslēpumu vai nelikumīgi apdraudēt viņa godu un reputāciju. Katram cilvēkam ir tiesības uz likuma aizsardzību pret šādu iejaukšanos vai šādiem apdraudējumiem.

13. pants

1. Katram cilvēkam ir tiesības brīvi pārvietoties un izvēlēties sev dzīvesvietu jebkurā valstī.
2. Katram cilvēkam ir tiesības atstāt jebkuru, arī savu valsti un atgriezties savā valstī.

14. pants

1. Katram cilvēkam ir tiesības meklēt patvērumu no vajāšanas citās valstīs un izmantot šo patvērumu.
2. Šīs tiesības nevar tikt izmantotas tādas vajāšanas gadījumā, kas īstenībā saistīta ar nepolitiska nozieguma izdarīšanu vai ar darbību, kas ir pretrunā ar Apvienoto Nāciju Organizācijas mērķiem un principiem.

15. pants

1. Katram cilvēkam ir tiesības uz tautību.
2. Nevienam patvaļīgi nedrīkst atņemt tā tautību vai tiesības mainīt savu tautību.

16. pants

1. Vīriešiem un sievietēm, kas sasnieguši pilngadību, ir tiesības bez jebkādiem ar rasu, tautību vai reliģiju atšķirībām saistītiem ierobežojumiem stāties laulībā un nodibināt ģimeni. Viņiem ir vienlīdzīgas tiesības, stājoties laulībā, laulības laikā un šķirot laulību.
2. Laulība var tikt slēgta tikai ar abu personu, kas stājas laulībā, brīvu un pilnīgu piekrišanu.
3. Ģimene ir dabiska sabiedrības pamatsūniņa, un tai ir tiesības uz sabiedrības un valsts aizsardzību.

17. pants

1. Katram cilvēkam ir tiesības uz īpašumu kā vienpersoniski, tā arī kopīgi ar citiem.
2. Nevienam patvaļīgi nedrīkst atņemt īpašumu.

18. pants

Katram cilvēkam ir tiesības uz domu, apziņas un reliģijas brīvību, brīvību pieņemt reliģiju vai pārliecību pēc savas izvēles un brīvību nodoties savai reliģijai un pārliecībai tiklab vienatnē, kā arī kopā ar citiem publiski vai nošķirti piekopjot kultu, izpildot reliģiskas vai rituālas ceremonijas un sludinot mācību.

19. pants

Katram cilvēkam ir tiesības uz pārliecības brīvību un tiesības brīvi paust savus uzskatus: šīs tiesības ietver brīvību netraucēti palikt pie saviem uzskatiem un brīvību meklēt, saņemt un izplatīt informāciju un idejas ar jebkuriem līdzekļiem neatkarīgi no valstu robežām.

20. pants

1. Katram cilvēkam ir tiesības uz miermīlīgu sapulču un asociāciju brīvību.
2. Nevienam nedrīkst piespiest iestāties kaut kādā asociācijā.

21. pants

1. Katram cilvēkam ir tiesības piedalīties savas valsts pārvaldē tieši vai ar brīvi izvēlētu pārstāvju starpniecību.
2. Ikvienam ir vienlīdzīgas tiesības piedalīties valsts pārvaldē savā zemē.
3. Tautas gribai ir jābūt valdības varas pamatam: šai gribai ir jābūt izteiktai periodiskās un nefalsificētās vēlēšanās, kam jānotiek uz vispārēju un vienlīdzīgu vēlēšanu tiesību pamata, aizklāti balsojot vai arī citās līdzvērtīgās formās, kas nodrošina vēlētāju brīvas gribas izpaudumu.

22. pants

Katram cilvēkam kā sabiedrības loceklim ir tiesības uz sociālo nodrošinājumu un viņa personības pašcieņas uzturēšanai un brīvai attīstībai nepieciešamo tiesību īstenošanu ekonomiskajā, sociālajā un kultūras jomā ar nacionālo pasākumu palīdzību un starptautiskās sadarbības ceļā un atbilstoši katras valsts struktūrai un resursiem.

23. pants

1. Katram cilvēkam ir tiesības uz darbu, uz brīvu darba izvēli, uz taisnīgiem un labvēlīgiem darba apstākļiem un uz aizsardzību pret bezdarbu.
2. Katram cilvēkam, bez jebkādas diskriminācijas, ir tiesības uz vienādu atlīdzību par līdzvērtīgu darbu.
3. Katram strādājošam ir tiesības uz taisnīgu un apmierinošu darba algu, kas nodrošina cilvēka cienīgu dzīvi viņam un viņa ģimenei. Nepieciešamības gadījumā tā jāpapildina ar citiem sociālās nodrošināšanas līdzekļiem.
4. Katram cilvēkam ir tiesības dibināt arodbiedrības un iestāties arodbiedrībās savu interešu aizsardzībai.

24.pants

Katram cilvēkam ir tiesības uz atpūtu un brīvo laiku, ieskaitot tiesības uz saprātīgu darbadienas ierobežojumu un uz apmaksātu periodisku atvaļinājumu.

25.pants

1. Katram cilvēkam ir tiesības uz tādu dzīves līmeni, ieskaitot uzturu, apģērbu, mājokli, medicīniskos pakalpojumus un vajadzīgo sociālo apkalpošanu, kas nepieciešams viņa un viņa ģimenes veselības uzturēšanai un labklājībai, un tiesības uz nodrošinājumu sakarā ar bezdarbu, slimību, invaliditāti, atraidību, vecuma iestāšanos vai citos eksistences līdzekļu zaudējumu gadījumos, kas radušies no viņa neatkarīgu apstākļu dēļ.
2. Mātēm un bērniem ir tiesības uz īpašu aizsardzību un palīdzību. Visiem bērniem, laulībā un ārpus laulībā dzimušajiem, ir jābauda vienāda sociālā aizsardzība.

26. pants

1. Katram cilvēkam ir tiesības uz izglītību. Izglītībai, vismaz pamata un vispārējai izglītībai, ir jābūt bezmaksas. Pamatizglītībai ir jābūt obligātai. Tehniskajai un profesionālajai izglītībai ir jābūt visiem pieejamai, un augstākai izglītībai jābūt vienādi pieejamai visiem atbilstoši katra spējām.
2. Izglītības mērķim jābūt pilnīgai personības attīstībai, un tai jāstiprina cilvēktiesību un pamatbrīvību ievērošana. Izglītībai ir jāveicina savstarpējā saprašanās, iecietība un draudzība starp visām tautām, rasu un reliģiskajām grupām un Apvienoto Nāciju Organizācijas darbība miera uzturēšanā.

27. pants

1. Katram cilvēkam ir tiesības brīvi piedalīties sabiedrības kultūras dzīvē, baudīt mākslu, piedalīties zinātnes progresā un izmantot tā labumus.
2. Katram cilvēkam ir tiesības uz morālo un materiālo interešu aizsardzību, kas saistītas ar zinātniskajiem, literārajiem vai mākslas darbiem, kuru autors viņš ir.

28. pants

Katram cilvēkam ir tiesības uz sociālo un starptautisko kārtību, kurā var tikt pilnīgi realizētas šajā Deklarācijā izklāstītās tiesības un brīvības.

29. pants

1. Katram cilvēkam ir pienākumi pret sabiedrību, kurā tikai ir iespējama viņa personības brīva un pilnīga attīstība.
2. Realizējot savas tiesības un brīvības, katram cilvēkam ir jāpakļaujas tikai likumā noteiktiem ierobežojumiem, kuru nolūks ir vienīgi citu cilvēku tiesību un brīvību pienācīgas atzīšanas un cieņas nodrošinājums un morāles, sabiedriskās kārtības un vispārējas labklājības taisnīgu prasību apmierināšana demokrātiskā sabiedrībā.
3. Šo tiesību un brīvību īstenošana nekādā ziņā nedrīkst būt pretrunā ar Apvienoto Nāciju Organizācijas mērķiem un principiem.

30. pants

Neko šajā Deklarācijā nedrīkst interpretēt tādējādi, lai kādai valstij, personu grupai vai atsevišķām personām būtu tiesības jebkādā veidā darboties vai veikt darbības, kuru mērķis ir likvidēt šajā Deklarācijā izklāstītās tiesības un brīvības.

www.tiesibsargs.lv

ANO Bērnu Tiesību Konvencija

Katram bērnam ir jābūt tiesībām. Visiem bērniem ir vienādas tiesības. Šīs tiesības ir ierakstītas ANO Bērnu Tiesību Konvencijā. Gandrīz visas pasaules valstis ir pievienojušās šīm tiesībām. Visas tiesības ir savstarpēji saistītas, un visas tās ir vienlīdzīgi svarīgas. Dažreiz, kad mēs runājam par tiesībām, ir jāņem vērā konkrēta situācija un tas, kas tajā brīdī ir vislabākais bērnam. Tev augot, palielinās arī tava atbildība izvēlēties un izmantot savas tiesības.

1. pants

Katram, kas ir jaunāks par 18 gadiem, ir šīs tiesības.

2. pants

Visiem bērniem ir šīs tiesības, neatkarībā no tā, kas viņi ir, kur viņi dzīvo, ko dara viņu vecāki, kādā valodā viņi runā, kas ir viņu reliģija, vai viņi ir zēni vai meitenes, kas ir viņu kultūra, vai viņi ir ar īpašām vajadzībām, vai ir bagāti vai nabadzīgi. Ne pret vienu bērnu nav tiesību izturēties netaisnīgi.

3. pants

Visiem pieaugušajiem vajadzētu darīt tā, kā tev ir vislabāk. Pieņemot lēmumus, pieaugušajiem vajadzētu padomāt, kā šie lēmumi ietekmēs bērnus.

4. pants

Valdībai ir jānodrošina tavu tiesību aizsardzība. Tai ir jāatbalsta tava ģimene, lai tā aizsargātu tavas tiesības un radītu tādu vidi, kurā tu varētu augt un attīstīt sevi.

5. pants

Tava ģimene ir atbildīga par to, lai palīdzētu tev mācīties izmantot savas tiesības un nodrošinātu tavu tiesību aizsardzību.

6. pants

Tev ir tiesības uz dzīvi.

7. pants

Tev ir tiesības uz savu vārdu un uzvārdu, un tam vajadzētu būt oficiāli atzītam valstiskā līmenī. Tev ir tiesības uz tautību (piederību valstij).

8. pants

Tev ir tiesības uz identitāti – oficiālo ierakstu par to, kas tu esi. Neviena tev to nedrīkst atņemt.

9. pants

Tev ir tiesības dzīvot ar saviem vecākiem, izņemot gadījumus, kad tev var nodarīt ļaunumu. Tev ir tiesības dzīvot ģimenē, kas par tevi rūpējas.

10. pants

Ja tu dzīvo citā valstī nekā tavi vecāki, tev ir tiesības būt kopā ar viņiem.

11. pants

Tev ir tiesības būt aizsargātam no nolaupīšanas.

12. pants

Tev ir tiesības izteikt savu viedokli un pieaugušajiem tajā ir nopietni jāieklausās.

13. pants

Tev ir tiesības saņemt informāciju un dalīties ar savām domām ar citiem cilvēkiem sarunājoties, zīmējot, rakstot vai jebkurā citā veidā, ja vien tas nekaitē vai neaizvaino citus cilvēkus.

14. pants

Tev ir tiesības izvēlēties savu reliģiju un ticību. Taviem vecākiem jāpalīdz tev saprast, kas ir labi un kas ir slikti, un kas ir tas, kas tev pašam ir vislabāk.

15. pants

Tev ir tiesības izvēlēties savus draugus un pievienoties vai izveidot kādu no grupām, ja vien tas nenodara kādam ļaunumu.

16. pants

Tev ir tiesības uz privāto dzīvi.

17. pants

Tev ir tiesības saņemt informāciju, kas ir svarīga tavai labklājībai, no radio, avīzēm, grāmatām, datora vai arī citiem avotiem. Pieaugušajiem vajadzētu pārliecināties, ka informācija, ko tu saņem, nav kaitīga, un vajadzētu palīdzēt tev atrast un saprast nepieciešamo informāciju.

18. pants

Tev ir tiesības, ka tevi audzina tavi vecāki, ja vien tas ir iespējams.

19. pants

Tev ir tiesības uz sava ķermeņa vai prāta aizsardzību.

20. pants

Tev ir tiesības uz īpašo aprūpi un palīdzību, ja tu nevari dzīvot kopā ar saviem vecākiem.

21. pants

Tev ir tiesības uz aprūpi un aizsardzību, ja tu esi adoptēts vai esi audžu ģimenē.

22. pants

Tev ir tiesības uz īpašu aizsardzību un palīdzību, ja tu esi bēglis (ja tev ir nācies atstāt savas mājas un dzīvot citā valstī), kā arī visas citas tiesības, kas ir minētas šajā Konvencijā..

23. pants

Tev ir tiesības saņemt speciālo izglītību un aprūpi, ja tev ir īpašas vajadzības, tāpat arī visas citas tiesības, kas ir minētas šajā Konvencijā, lai tu varētu dzīvot pilnvērtīgu dzīvi.

24. pants

Tev ir tiesības uz vislabāko no pieejamās veselības aprūpes, tīru dzeramo ūdeni, pilnvērtīgu uzturu, tīru un drošu vidi, un informāciju, kas palīdzētu tev rūpēties par savu veselību.

25. pants

Ja tu dzīvo aizbildniecībā vai citās situācijās projām no mājām, tev ir tiesības, lai tavi dzīves apstākļi tiktu regulāri pārbaudīti un izvērtēta to atbilstība.

26. pants

Tev ir tiesības uz valsts atbalstu, ja tu esi nabags vai trūcīgs.

27. pants

Tev ir tiesības uz ēdienu, apģērbu, drošu dzīves vietu un to, lai tavas pamatvajadzības tiktu nodrošinātas. Nedrīkstētu būt tā, ka tev nav iespējams darīt to, ko dara vairums bērnu.

28. pants

Tev ir tiesības uz labas kvalitātes izglītību. Tevi ir jāatbalsta sasniegt savām spējām atbilstošu izglītības līmeni.

29. pants

Tavai izglītībai ir jābūt tādai, lai tu varētu izmantot un attīstīt savus talantus un prasmes. Tai arī jāiemāca tevi dzīvot mierā, aizsargāt vidi un cienīt citus cilvēkus.

30. pants

Tev ir tiesības izmantot savu kultūru, valodu un reliģiju – vai arī jebkuru citu savu izvēli. Minoritāšu un pamatiedzīvotāju grupām ir nepieciešama īpaša šo tiesību aizsardzība.

31. pants

Tev ir tiesības spēlēties un atpūsties.

32. pants

Tev ir tiesības būt aizsargātam no darba, kas kaitē tev vai tavai veselībai un izglītībai. Ja tu strādā, tev ir tiesības strādāt drošā vidē un saņemt godīgu samaksu.

33. pants

Tev ir tiesības būt aizsargātam no narkotiskām vielām un no narkotisko vielu tirdzniecības.

34. pants

Tev ir tiesības būt brīvam no seksuālās izmantošanas.

35. pants

Neviens nav tiesīgs tevi nolaupīt vai pārdot.

36. pants

Tev ir tiesības būt aizsargātam no jebkura veida ekspluatācijas (no tā, lai kāds tevi izmantotu savam labumam).

37. pants

Nevienam nav tiesību tevi sodīt cietsirdīgā vai nežēlīgā veidā.

38. pants

Tev ir tiesības būt aizsargātam un brīvam no kara. Bērni, kuri ir jaunāki par 15 gadiem, nedrīkst tikt piespiesti iet armijā vai karot.

39. pants

Tev ir tiesības saņemt palīdzību, ja tu esi ievainots, pazemots vai pret tevi ir slikti izturējušies.

40. pants

Tev ir tiesības uz juridisko palīdzību un tavu tiesību respektēšanu un godīgu izturēšanos tiesu sistēmā.

41. pants

Ja tavas valsts likumi piedāvā tev labāku tiesību aizsardzību nekā šī Konvencija, tad vajadzētu izmantot tos likumus.

42. pants

Tev ir tiesības zināt savas tiesības! Arī pieaugušajiem būtu tās jāzina un jāpalīdz tev par tām uzzināt.

43. – 54. panti

Šie panti izskaidro, kā valdības un starptautiskās organizācijas (piemēram, UNICEF) strādās, lai nodrošinātu, ka bērnu tiesības ir aizsargātas.

www.britishcouncil.org/latvia-education-dreams-latv-ani-bernu-tiesibu-konvencija.pdf

LĪDZDALĪBA, IEINTERESĒTĪBA, TOLERANCE UN IZPRATNE PAR STARPKULTŪRU IZGLĪTĪBU

*“Mēs nemantojam zemi no saviem senčiem,
bet aizņemamies to no saviem bērniem.”*
Afrikāņu sakāmvārds.

Kas ir iecietība jeb tolerance?

„... tolerance jeb iecietība ir īpašība, kura pieļauj, ka citiem ir savs, no jūsējā atšķirīgs viedoklis, kuru tie apliecina. Tas prasa zināmu prāta atbrīvotību un spēju izprast citus. Tāpat nepieciešams noslāpēt augstprātību un būt spējīgam saprast, ka neuzskati sevi par vienīgo, kam taisnība”.

Iecietības veicināšana ir būtiska visā pasaulē, jo par to tiek domāts gan rasu diskriminācijas ziņā, gan cilvēku savstarpējo attiecību ziņā. Tāpēc ir pat radīta „**ieciētības principu deklarācija**”, kas apstiprināta ar 1995. gada 16. novembra UNESCO Ģenerālās konferences rezolūciju Nr. 5.61.

Preambulas 1. panta „Ieciētības jēdziens” 1.4. apakšpunktā teikts: „Ieciētības izrādīšana, kas atbilst cieņai pret cilvēka tiesībām, nenozīmē ieciētīgu attieksmi pret sociālo netaisnību, atteikšanos no savas pārliecības vai piekāpšanos svešai pārliecībai. Tas nozīmē, ka katram ir tiesības rīkoties saskaņā ar saviem uzskatiem, bet līdz ar to arī atzīt, ka tādas tiesības ir arī citiem. Tas nozīmē- atzīt, ka cilvēku ārējais izskats, stāvoklis, runas veids, uzvedība un vērtības atšķiras, jo viņiem ir tiesības dzīvot satiecībā un saglabāt savu individualitāti. Tas nozīmē arī to, ka viena cilvēka uzskatus nedrīkst uzlikt citiem.”

Kur var sastapties ar neieciētību?

- *Sadzīvē* — spontānas negatīvas reakcijas, kas skar indivīdus un grupas.
- *Darba vietā* — hierarhiskās attiecības, tieksme sodīt, apspiest, nošķirties.
- *Skolā* – jauniešiem nereti trūkst prasmes pieņemt citādo.
- *Medijos* – atražo stereotipus, sekmē neieciētību.
- *Politikā* — politiķu vārdos un darbos (likumdošanā, rīcības politikā, pirmsvēlēšanu aģitācijā, partiju identitātēs).
- *Ekstrēmistu darbībā* – atklātā rasistiskā, ksenofobiskā, antisemitiskā diskursā, «naida noziegumos».

Kā veicināt iecietību jeb toleranci?

Ieciētības principu deklarācijas 4.panta „Izglītošana” 4.1.apakšpunktā teikts: „Izglītošana ir viens no efektīvākajiem paņēmieniem, lai novērstu neieciētību.

Ieciētības ieaudzinašana cilvēkos tiek sākota ar viņu vispārējo tiesību un brīvību apgūšanu, lai nodrošinātu šo tiesību realizēšanu, un veicinot cilvēkos tieksmi aizsargāt arī citu cilvēku tiesības.”

Kas ir stereotipi?

I.Šulmane un S. Kruks pētījumā „Stereotipi Latvijas presē” devuši vairākas stereotipa definīcijas:

- savstarpējie priekšstati par sociālo grupu un tā locekļiem,
- attēli galvā (sociālā objekta tēlaina emocionāla reprezentācija) (*pēc Lippman, 1922*),
- pārspīlēti uzskati, kas saistās ar kategoriju. To uzdevums ir attaisnot (racionalizēt) mūsu uzvedību saistībā ar šo kategoriju (*pēc Allport 1958*),
- uzskati par personu īpašībām - parasti personības rakstura īpašībām, bet arī par grupas un cilvēku uzvedību (*pēc Leyens, 2006*),
- stereotipa funkcijas: skaidrot realitāti, attaisnot uzvedību, diferencēt cilvēkus un lietas,
- heterostereotipi - stereotipi par citām grupām,
- autostereotipi - stereotipi par savu grupu.

Izdala divus viedokļus par stereotipu atbilstību realitātei:

Stereotipiem nav nekāda sakara ar realitāti. Taču tie palīdz šķirt “mūsu” grupu pozitīvā veidā un attaisnot mūsu darbības attiecībā uz ārgrupu.

Problēma ir šī fona vispārinājums uz visiem grupas locekļiem.

Stereotipi var radīt realitāti. Balstoties uz paredzējumiem, kas paši piepildās, daži autori saka, ka stereotipi paredz noteiktu uzvedības stilu attiecībā uz grupas locekļiem. Tas var novest pie tā, ka šīs grupas locekļi saskaņo savu uzvedību ar stereotipiem -- "Pigmaliņa efekts" (*pēc Snyder, Tanke & Berschied 1977*).

Desmit praktiski padomi starpkultūru komunikācijas uzlabošanai:

Palēniniet sarunas tempu!

Ja komunikācijas partneriem nav viena dzimtā valoda, runājiet nedaudz lēnāk un skaidrāk nekā parasti!

Neveidojiet sarežģītus un neviennozīmīgi saprotamus jautājumus!

Tāda veida jautājumi kā «vai man turpināt vai labāk apstāties?» var izraisīt apjukumu. Labāk vienā teikumā noteikts jautājums, uz kuru iespējams dot konkrētu atbildi.

Izvairieties no negatīvu jautājumu uzdošanas!

Nereti tieši negatīvi uzdoti jautājumi rada tālāku nesaprašanos un pārpratumus, jo apstiprinoša atbilde var nozīmēt gan piekrišanu, gan noliegumu. Piemēram, «vai jūs nevarētu piedoties?» atbilde «jā» var nozīmēt gan gatavību izpildīt šo darbību, gan tās noliegumu. Turklāt jāņem vērā, ka atsevišķām kultūrām vispār nav pieņemts atbildēt «nē» pieklājības apsvērumu dēļ.

Esiet gatavi gan uz klausīt, gan izteikties!

It kā pašsaprotamas lietas, tomēr reizēm tieši ļoti gari runas plūdi rada nesaprašanos. Tā vietā labāk ik pa brīdim mainīties klausītāja/ runātāja lomām.

Neskaidrākos jautājumus pierakstiet!

Reizēm mutiski ir grūti rast sapratni, tāpēc būtiskus jēdzienus vai skaitļus ir vērts uzrakstīt uz papīra. Tā, piemēram, amerikāņiem pieņemts ar jēdzienu „biljons” apzīmēt 1,000,000,000,000, savukārt kultūras atšķirībās ne pārāk tālu stāvošajiem britiem biljons būs tikai 1,000,000,000 jeb viens miljons.

Sniedziet atbalstu!

Ja rodas sajūta, ka sarunas biedram dažādu iemeslu dēļ var būt grūtības izteikties, vajadzētu taktiskā veidā izrādīt atbalstu un empātiju, cenšoties veidot pēc iespējas komfortablāku sarunas vidi.

Pārbaudiet, vai sniegtā informācija saprasta pareizi!

Lai izvairītos no pārpratumiem, reizēm vēlams pārliecināties, vai sarunas partneris pareizi sapratis teikto. Apkopojiet būtiskāko un pārliecinieties, vai tas saprasts adekvāti! Šī ir vienkārša, bet ļoti efektīva metode starpkultūru komunikācijas nodrošināšanai.

Izvairieties no slenga, parunām, īpašiem izteicieniem!

Šos valodas veidojumus ārpus noteiktās vides konteksta var būt grūti saprast.

Uzmanīgi ar humoru!

Arī humora lietošana ne vienmēr ir iespējama, jo humora saprašanai svarīgi pārzināt kultūrvides kontekstu.

Ievērojiet uzvedības etiķetes normas!

Gatavojoties saskarsmei ar atšķirīgas kultūras pārstāvjiem, ir vērts pirms tam censties uzzināt kaut ko par valdošo uzvedības etiķeti un censties to ievērot vai vismaz nepārkāpt būtiskākos nosacījumus.

Ar toleranci jeb iecietību saistītie jēdzieni

Iecietība – prasmes, zināšanas un pieredze, kas ļauj saprast Citādo. Etniski, sociāli, reliģiski, politiski Citādo.

Stereotipi – vienas īpašības piedēvēšana visai grupai. Līdz ar to tiek pieņemts, ka visiem grupas pārstāvjiem piemīt šī īpašība. Stereotips par kādu grupu var būt arī pozitīvs.

Tolerance (lat. *Tolerantia* – iecietība).

Informācijas avoti un izmantotā literatūra

Šulmane I., Kruks S. „Stereotipi Latvijas presē. Latvijas mediju analīze. Daudzveidība III”

www.bti.gov.lv (Metodiskais materiāls “Iecietības veicināšana izglītības iestādēs”)

www.lm.gov.lv Rokasgrāmata darbam ar patvēruma meklētājiem (Starptautiskā Migrācijas organizācija)

**Aktivitātes, kas palīdzēs iepazīstināt skolēnus ar
jēdzienu *tolerance jeb iecietība***

Tēma. Starptautiskā tolerances diena.

Vecums. Sākumskolas skolēni.

16.11. – Starptautiskā tolerances diena. Datums – 16. novembris – iecietības dienai izvēlēts par godu UNESCO Konstitūcijas parakstīšanai 1945. gadā. Kopš 1996. gada 16. novembri Eiropā atzīmē kā Iecietības dienu, kuras nolūks ir pievērst uzmanību cilvēku izglītošanai par iecietības jautājumiem un mobilizēt sabiedrības atbalstu iecietībai

Skaitis: ~ 25 bērni

Pēcpusdienas pasākums – spēle „Pepija”

Aktivitātes (spēles) apraksts.

1. Skolēni un skolotāja sēž aplī.
2. Skolotājai rokās ir lelle Pepija.
3. Skolotāja, turot rokās lelli, veido stāstu vai situāciju: „Pepija kopā ar ģimeni ir pārcēlusies uz dzīvi Latvijā. Tagad viņa te dzīvos un mācīsies mūsu klasē. Palīdziet Pepijai ātrāk iejusties mūsu skolā, izstāstiet, ko drīkst un ko nedrīkst darīt skolēns skolā!”
4. Pirmais stāstu sāk veidot skolotājs, piemēram, „Pepija mūsu skolā drīkst piedalīties deju pulciņā.” Pēc tam pasniedz lelli skolēnam, kas sēž pa kreisi.
5. Skolēns, kurš saņem Pepiju, turpina stāstu, piemēram, „Pepija mūsu skolā nedrīkst stundas laikā atstāt klasi”.
6. Spēle turpinās, kamēr Pepija atkal nonāk pie skolotāja.

Tēma. Pozitīva attieksme pret citiem cilvēkiem, pret dažādību.

Vecums. Sākumskolas skolēni.

Aktivitātes apraksts.

Skolotājs palūdz vienu skolēnu klases priekšā vai individuāli strādā ar skolēnu, kurš ir bijis neiecietīgs pret kādu cilvēku, iedod viņam baltu lapu un zobu pastas tūbiņu. Tad lūdz skolēnam izspiest uz lapas zobu pastu un pēc tam to savākt atpakaļ tūbiņā. Tas nebūs iespējams! Pat, ja izdosies daļu zobu pastas savākt, uz lapas tik un tā paliks taukains pleķis. Tādējādi skolēniem var vizuāli nodemonstrēt, kādu neizdzēšamu iespaidu atstāj viņu neiecietīgie vārdi vai rīcība pret citu cilvēku.

Tēma. Tolerances diena.

Vecums. Pamatskolas skolēni.

Sagatavošanās darbs.

Pirms pasākuma katrā klasē notikusi vismaz viena klases audzināšanas stunda par iecietību, lai skolēniem rastos izpratne par iecietības jēdzienu un neiecietības gadījumiem. Stundas rezultāts - zīmējumi, kurus palīdz veidot vizuālās mākslas skolotāja. Tolerances dienā ir zīmējumu izstāde.

Aktivitātes (tolerances diena) apraksts.**1. solis**

Skolēni sadalās darbnīcās, kur apmēram 40 minūtes tiekas

1. „Mediķu darbnīcā” - tikšanās un saruna ar ārstiem un medmāsām.
2. „Politiķu darbnīcā” - ar domes pārstāvjiem.
3. „Drošības darbnīcā” - ar policistiem, glābējiem un citu drošības dienestu pārstāvjiem.
4. „Viesu darbnīcā” - ar citu valstu studentiem.
5. „Stilistu darbnīcā” - ar frizieriem, stilistiem utt.
6. „Militārā darbnīcā” - ar Latvijas armijas virsniekiem.

2. solis

Sanāk pa klašu grupām un dalās savos iespaidos:

1. – 3.
4. – 5.
6. – 7.
8. – 9.

3. solis

Kopējā stafete (jauktās komandas), kuras galvenais uzdevums ir būt draudzīgiem un palīdzēt cits citam (stafeti var sagatavot sporta skolotājs).

4. solis

Noslēgumā koncerts, kopīgs ugunskurs, ballīte utt.

Tēma. Tolerances diena.

Vecums. Pamatskolas skolēni.

Sagatavošanās darbs.

Mēneša laikā skolēni izpēta savas dzimtas tradīcijas, tautības, gērbšanās stilu, mājas bibliotēku, profesijas, ēdienus.

Var veidot vienu kopīgu klases koku vai arī katrs savu.

Tolerances dienas izstāde

„Manas ģimenes vērtības” (ja katrs individuāli veidoja savas dzimtas koku).

Katrs skolēns prezentē savu sagatavoto materiālu, cienā ar ēdieniem, dzied vai atskaņo dziesmas, stāsta par savu dzimtu, māca savas dejas.

„Mēs” (ja visa klase kopā).

Klase kopā prezentē savu sagatavoto materiālu.

Nobeigumā var diskutēt par uzzināto, secinājumus uzrakstīt uz līmlapiņām, turpinot teikumu:

„Mēs esam dažādi, bet garīgi bagāti, jo

Aktivitāte „Citālais”.

Mērķgrupa. 7. – 12.klase.

Materiāli. A4 lapas.

Aktivitātes apraksts.

1.solis

Ierakstiet asociācijas par vārdiem „svešinieks”, „baites”, „interese” attiecīgajā aplī (ja kāda īpašība piemīt visiem trim vārdiem, rakstīt to vidū, kur apli pārklājas)!

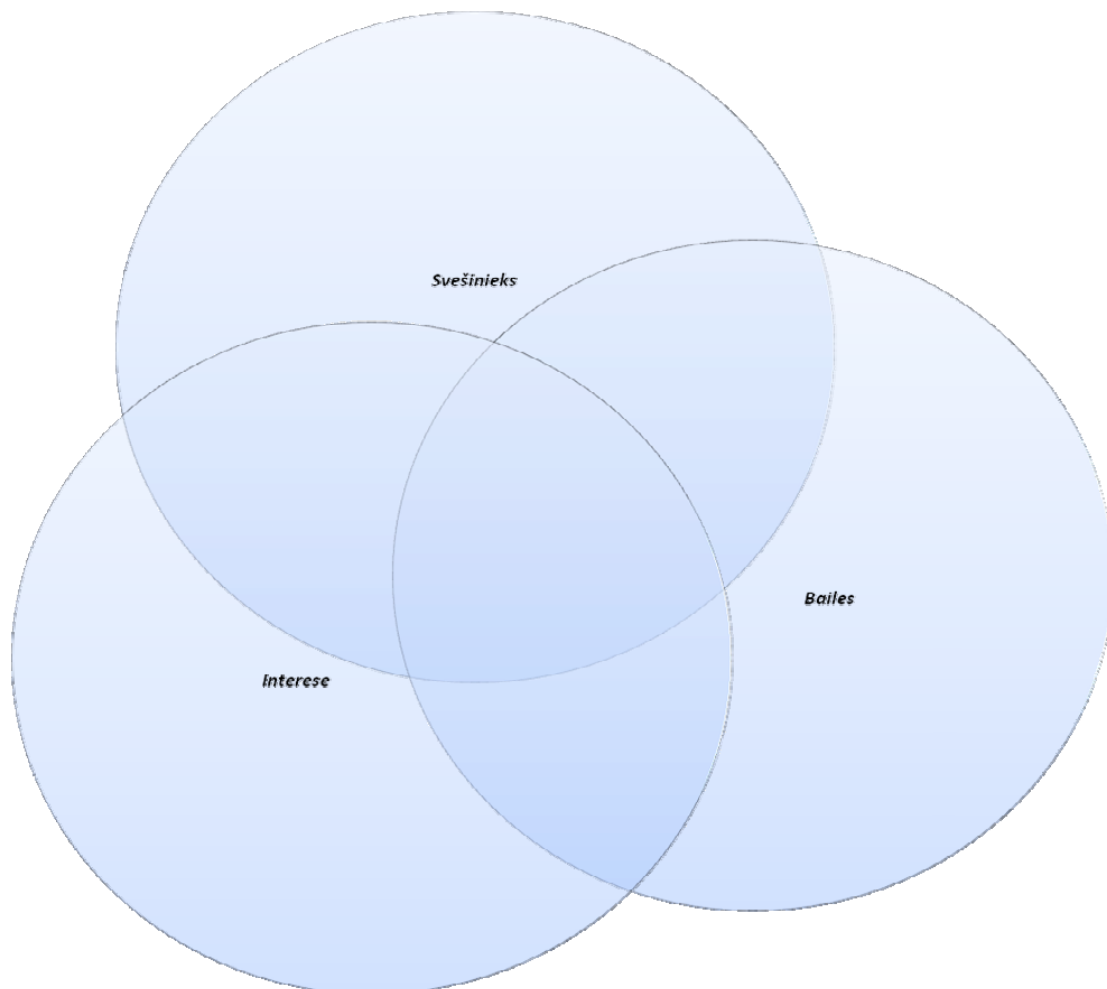
2. solis

Grupās pa četri veidojiet kopīgu vienu apli, kurā ierakstiet īpašības, kas piemīt visiem trim vārdiem!

3. solis

Izmantojot to shēmas daļu, kura ir kopīga visiem trim vārdiem, izdomājiet definīciju vārdam „citālais”!

Citālais ir

Klases audzinātāja stundas.

Pēdējā laikā Latvijas sabiedrību arvien biežāk šokē fakti par pusaudžu cietsirdību vienam pret otru, kas liecina par bērnu neprasmi veidot harmoniskas, uz sadarbību balstītas attiecības.

Šis materiāls varētu būt liels palīgs klašu audzinātājiem.

Lai cilvēks būtu veiksmīgs, viņam dzīves laikā nepieciešama:

- spēja veidot savienību ar cilvēkiem,
- sava spējīguma izjūta,
- savas vērtības (nozīmīguma) izjūta,
- drosmē.

Visu šo spēju pamatā ir prasme veidot attiecības. Svarīgi saprast, kā tās veidot, lai tās būtu veiksmīgas. Svarīgi izprast tos, ar kuriem veidojam attiecības. Svarīgi zināt, kā risināt konfliktus.

Klases audzinātāja stundu apraksti

Tēma	PAŠVĒRTĒJUMS
Mērķgrupa	5. klase
Stundas nosaukums	“Es nāku no ģimenes...”
Autori	<i>Svetlana Davidovska, Anna Koroļkova, Ludmila Kuliniča, Oksana Cvetkova, Ludmila Movčāne, Larisa Koņeva, Jeļena Maslobojeva, Ināra Ozoliņa (Jēkabpils 2.vidusskola)</i>
Pamatojums	Liela loma personības pašvērtējuma veidošanā ir ģimenei. Tieši ģimene veido personības identitātes kodolu un bērna spējas apzināties savu vietu ģimenē un ģimenes vietu un lomu sabiedrībā, ļauj bērnam apgūt labākus orientierus pašattīstības procesam, dod iespēju apzināties savu lomu ģimenē un kolektīvā, novērtēt tuvinieku lomu savā dzīvē.
Stundas mērķis	Palīdzēt bērnam novērtēt savu vietu mikro un makro pasaulē, apzināt savus resursus, kurus tam piešķirusi ģimene, attīstīt bērna radošumu.
Laiks	40 minūtes
Sagatavošanas darbs; nepieciešamie materiāli	Tiek palūgts, lai bērni pacenšas kaut ko uzzināt par savas ģimenes vēsturi A3 lapas, flomāsteri, zīmuļi, mūzika
Izmantotās metodes	Radošais darbs, darbs pāros
Saturs	1. Ar bērniem pārrunā tēmas, kas saistītas ar jēdzienu „valsts” („karte”; „valsts simbolika” („himna”; „karogs”; „ģerbonis”). 2. Tad lūdz, lai bērni uzzīmē savas „ģimenes valsts” karti un ietver tajā arī savus radus, draugus, skolasbiedrus u.c. robežvalstis (darbus nodod skolotājam). 3. Mājas darbs: sagatavot šīs valsts karogu, himnu, ģerboni (Pirms tam pārrunā par to, kam tajā ģerbonī jābūt attēlotam – „resursiem”).
Nākamās iespējamās darbības...	Nākamā stunda (vai stundas, ja tas nepieciešams)– savas kartes prezentācija – pievēršot uzmanību jautājumam „ko tas liecina par mani, ko tas dod man...”

Tēma	STEREOTIPI
Mērķgrupa	6. klase
Stundas nosaukums	“Dažādas tautas – viena valsts.”
Autori	<i>Rita Eglīte, Sarmīte Safronova, Inga Pitkeviča, Inita Ciprusa (Jēkabpils pamatskola)</i>
Pamatojums	Veidot veiksmīgu saskarsmi starp dažādu tautību skolēniem skolā un arī dažādu tautību cilvēkiem valstī kādē dažādi stereotipi. Sākumā būtu svarīgi noskaidrot, kādi tie ir un kā tie ir veidojušies, kā arī palīdzēt bērniem veidot pozitīvos stereotipus. Jācenšas skolēnos ieaudzināt tolerantu attieksmi pret citu tautu kultūrām, iepazīstot tās tuvāk.
Stundas mērķis	Iepazīties ar dažādu tautību pārstāvjiem, kas dzīvo Latvijā (mācās pašu skolā).
Laiks	40 minūtes
Sagatavošanas darbs	<ol style="list-style-type: none"> 1. Noskaidro, kādu nacionalitāšu pārstāvji skolā mācās, skolēnus sadala tik darba grupās, cik ir daudz šo nacionalitāšu. Katrs skolēns izvelk lapiņu un sagatavo materiālus par šo tautību. 2. Katrs skolēns mājās savāc informāciju atbilstoši darba lapai
Nepieciešamie materiāli	Darba lapa
Izmantotās metodes	Darbs grupās, prezentācija
Saturs	<ol style="list-style-type: none"> 1. Skolēni grupās apkopo iegūto materiālu uz vienas kopīgās darba lapas. 2. Grupas sagatavo 3 minūšu prezentāciju „savai” nacionālajai valstij. 3. Lapas tiek pieliktas pie sienas, un visi var iepazīties ar informāciju. 4. Kopīgi pārrunā, kuras ir galvenās 3 iezīmes, kas līdzīgas visām valstīm, kuras ir katras tautas galvenās atšķirības, un pārrunā, vai tiešām tādas ir. 5. Skolotājs veic secinājumus par stundā paveikto.
Nākamās iespējamās darbības...	Nākamajā stundā var runāt par stereotipiem, kas nav saistīti ar nacionālajām īpašībām. (Par izskata nozīmi saskarsmē, par apģērbu, par pirmo iespaidu...).

DARBA LAPA „TAUTAS UN VALSTIS”

TAUTĪBA	
VALSTS, KURĀ TĀ IR PAMATIEDZĪVOTĀJI	
GALVASPILSĒTA	
PLATĪBA	
IEDZĪVOTĀJU SKAITS	
VALODA	
VALSTS KAROGS	
NAUDAS VIENĪBA	
NACIONĀLAIS ĒDIENS	
TAUTAS TĒRPS	
SVĒTKI	
NOZĪMĪGĀKIE TŪRISMA OBJEKTI	
DOMINĒJOŠĀ RELIĢIJA	
DZĪVNIĒKU VALSTS	
AUGU VALSTS	

3 LIETAS, KAS KOPĪGAS LATVIJAI UN ŠAI VALSTIJ:

1)

2)

3)

3 LIETAS, KAS ATŠKIRĪGAS LATVIJAI UN ŠAI VALSTIJ:

1)

2)

3)

Darba grupa: _____

Tēma	SASKARSME
Mērķgrupa	7. klase
Stundas nosaukums	“ES UN CITI”
Autori	<i>Elīta Briška (Salas vidusskola), Sarmīte Ratiņa, Sarmīte Stumbiņa (Viesītes vidusskola), Ingrīda Studāne (Elkšņu pamatskola)</i>
Pamatojums	Saskarsme ir ļoti būtiska, lai veicinātu cilvēka iekļaušanos sabiedrībā. Skolēniem jādomā par īpašībām, kas palīdz un kas nepalīdz veidot saskarsmi. Svarīgi šos jautājumus aplūkot pamatskolas posmā.
Stundas mērķis	Veidot pozitīvu attieksmi pret saskarsmi ar citiem cilvēkiem.
Laiks	40 minūtes
Sagatavošanas darbs; nepieciešamie materiāli	Darba lapas, līmlapiņas, citas nepieciešamās kancelejas preces.
Izmantotās metodes	Individuālais darbs, grupu darbs, sociometrija
Saturs	<p>1. Klasei dod iesildošus uzdevumus, kur nepieciešama saskarsmes prasme:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ sastāties pēc auguma kopīgā rindā, ▪ sastāties pēc vecuma (ievērojot vērā mēnesi, dienu), ▪ sastāties pēc apavu izmēra, ▪ sastāties pēc matu krāsas (no tumšākas uz gaišāku), ▪ sastāties pēc kritērija („daudz draugu – nav draugu”). <p>Katrā no līnijām īsi pārrunā, kā jūtas tie, kas galos, un tie, kas pa vidu, ko tas viņiem nozīmē.</p> <p>2. Sastāties pēc kritērija „zinu – nezinu, kas ir saskarsme”.</p> <p>3. Skolotāja minilekcija „Kas ir saskarsme?”</p> <p>4. Aizpilda darba lapu SASKARSME.</p>
Nākamās iespējamās darbības...	Obligāti analizē un diskutē par darba lapām.

DARBA LAPA „SASKARSME”

Uzraksti 10 īpašības, prasmes un iemaņas ,kuras Tu vēlies sevī attīstīt!

Sanumurē tās pēc svarīguma!

Uzraksti 10 prasmes un iemaņas ,kas nepieciešamas cilvēkam , ja viņš vēlas ar Tevi būt draudzīgās attiecībās!

Sanumurē tās pēc svarīguma!

Salīdzini pirmās 3 pozīcijas!

*Kādi Tavi
secinājumi?*

Papildu materiāls skolotājam diskusijai par mobingu.

Kas ir *mobings*?

Tas, ko mēs ikdienā saucam par apcelšanu, pāri darīšanu, atstumšanu, pazemošanu, zinātniskā terminā tiek dēvēts par vienaudžu savstarpējo vardarbību, vai arī no angļu valodas pārņemtā vārdā - par *mobingu*. Ja viens vai vairāki cilvēki kādu regulāri aizskar fiziski, ar vārdiem, ar aizskarošām vēstulēm e-pastā vai draugos.lv - tas ir *mobings*.

Mobings nav parasts konflikts. *Mobings* ir negatīvas darbības, kuras risinās ilgāku laiku un ir sistemātiski vērstas pret vienu vai diviem cilvēkiem ar mērķi viņus pazemot. Konflikts var izvērsties *mobingā*.

lemlēsi tam var būt dažādi. Galvenokārt tās ir kādas lietas, pēc kurām izvēlas izsmejamo – deguns par lielu, kurpes par *tizlu*, vecāki nepelna pietiekami daudz naudas... Īstenībā diezgan muļķīgas lietas, jo visiem jau nevar būt vienādi deguni vai apģērbs, un ne jau pēc maka biezuma ir jāvērtē cilvēki. Būtībā problēma jau nav tajā, kuru apsmej, bet gan tajā, kurš to dara. Viņš savas negatīvās vai savā personībā neapmierinošās lietas novērš uz citu – liek otram justies nevērtīgākam, tādējādi mazinot šo sajūtu sevī. Un pārējie pievienojas vai klusē, jo nav tik drosmīgi un baidās arī tikt nostādīti izstumto lomā, bet velti, jo visdrīzāk šādu ceļu rīcību – iestāšanos par kādu, kuru apceļ, novērtētu arī pārējie. Galvenais ir nebūt vienaldzīgam un neizlikties, ka neredzi, kad citam dara pāri. Ja tev pašam kāds dara pāri - neklusē! Klusējot tu situāciju nemainīsi, tikai liksi justies pāridarītājam drošākam un par sevi pārliecinātākam.

Nevienam nav tiesību otru pazemot, nodarīt sāpes un likt justies nelāgi. Nav jākaunas, ja tevi pazemo. Runā par to droši, jo neērti ir jājūtas tam cilvēkam, kurš pazemo un dara pāri otram!

Mobinga iedalījums

Fiziskais *mobings*

Tās ir visas darbības, kas ir saistītas ar spēka pielietošanu pret otru cilvēku – fiziska iespaidošana, sišana, iekautīšana, personīgo mantu iznīcināšana, kniebšana, grūstīšana. Šo veidu ir vienkāršāk atklāt, jo tas notiek, pielietojot spēku.

Verbālais *mobings*

Tā ir pazemošana ar vārdiem, apsmiešana, ļauna izjokošana, aprunāšana, iebiedēšana. Tie ir vārdi, kas tiek izteikti ar mērķi kādu pazemot vai izsmiet. Verbālais *mobings* var izpausties arī ar īsziņām, zīmītēm, draudu vēstulēm pa e-pastu. Tas var būt arī žestu formā, ar mīmiku vai sejas izteiksmi.

Iztumšanas jeb klusuma *mobings*

Kad cilvēks tiek izstumts no grupas, ignorēts vai pat izolēts. Šis *mobinga* veids ir biežāk sastopams starp vecākiem bērniem, vairāk starp meitenēm. Klusuma *mobingu* ir grūtāk atklāt un pamanīt. Ir situācijas, kurās *mobinga* izraisītāji ir nevis paši skolnieki, bet, piemēram, klases audzinātāja. Taču ir arī situācijas, kad skolotāji kļūst par *mobinga* upuriem.

Mobings visvairāk tiek praktizēts starpbrižos un pēc stundām. Tas parasti notiek vietās, kur tuvumā nav pieaugušo cilvēku.

Mobings pret kādu personu var ilgt pat vairākus gadus.

Informācijas avoti un izmantotā literatūra

www.drosmedraudzeties.lv

Papildu materiāls. Stāsts "Mazā pasaule".

Ja mēs pasaules iedzīvotāju kopskaitu samazinātu līdz 100 cilvēkiem, kas dzīvo vienā ciematā, saglabājot tās pašas proporcijas, kas ir pasaulē šodien, tad tas izskatītos šādi:

61 ciemata iedzīvotājs ir aziāts,

12 ir eiropieši,

14 ir amerikāņi (apvienojot Ziemeļameriku un Dienvidameriku),

13 ir afrikāņi,

1 ir austrālietis (tai skaitā no Okeānijas),

50 no visiem iedzīvotājiem ir sievietes,

50 vīrieši,

9 iedzīvotāji ir invalīdi,

33 ir kristieši (katoļi, protestanti, anglikāņi un pareizticīgie),

18 ir musulmaņi,

16 ir hinduisti,

16 ir ateisti,

6 ir budisti,

11 ir citu reliģiju pārstāvji,

41 iedzīvotājs dzīvo bez elementāriem sanitārajiem mezgliem (tualetes, kanalizācija, duša utt.),

80 iedzīvotāji dzīvo zem pieļaujamā dzīves iztikas minimuma līmeņa,

16 dzīvo un lieto ūdeni tiešā ceļā no ūdenstilpnēm,

50 cilvēki ir badā vai cieš no nepietiekama uztura,

6 cilvēkiem pieder 59% no visas pasaules bagātībām,

70% no visa darba veic sievietes, bet viņas saņem tikai 10% no visiem ciemata ienākumiem,

no 23 bērniem vecumā no 5 līdz 14 gadiem 6 strādā, no kuriem 3 strādā pilnu darba dienu un tādējādi nemācās, neprot lasīt, rakstīt un rēķināt,

70 ciemata iedzīvotāji nemāk lasīt vai lasa ļoti slikti, neuztverot lasīto domu vai to uztverot ar lielām grūtībām,

tikai 7 ir vidējā izglītība,

tikai 1 ir augstākā izglītība,

tikai 14 ciemata iedzīvotājiem ir dators,

tikai 4 ir interneta pieslēgums,

7 pieaugušie vecumā no 15 līdz 49 gadiem ir inficējušies ar HIV/AIDS,

2 bērni ir piedzimuši slimi ar HIV/AIDS.

No visiem ciemata ikgadējiem tēriņiem, kas ir aptuveni 3 miljoni dolāru gadā

212 tūkstoši dolāru tiek tērēti ieročiem un kara darbībai,

189 tūkstoši dolāru tiek tērēti izglītībai,

152 tūkstoši dolāru tiek tērēti veselības aprūpei.

Ja Jūs pārtikas produktus uzglabājat ledusskapī

un savas drēbes skapī,

ja Jums ir jumts virs galvas

un Jums ir gulta, kurā gulēt,

jūs esat bagātāks nekā 75% no pasaules iedzīvotājiem.

Ja Jums ir bankas konts,

Jūs esat viens no 30 pasaules turīgākajiem iedzīvotājiem.

(Konference "Skola visiem 3", Rolands Ozols, UNESCO LNK ģenerālsēkretārs)

Latviešu valodas aģentūra

Adrese: Lāčplēša iela 35–5, Rīga, LV-1011
tālrunis 67201680
konsultācijas 67225879
fakss 67201683
agentura@valoda.lv

Latviešu valodas aģentūras mērķis ir veicināt latviešu valodas - Latvijas Republikas valsts valodas un Eiropas Savienības oficiālās valodas - statusa nostiprināšanu un ilgtspējīgu attīstību.

Latviešu valodas aģentūras funkcijas:

1. analizēt latviešu valodas - valsts valodas - situāciju un sociolingvistisko procesu dinamiku;
2. nodrošināt atbalstu latviešu valodas apguvei Latvijā un ārvalstīs;
3. paaugstināt latviešu valodas konkurētspēju Latvijā un pasaulē.

Lai īstenotu noteiktās funkcijas, Latviešu valodas aģentūra:

- organizē un nodrošina sociolingvistisko pētījumu veikšanu par latviešu valodas situāciju Latvijā un latviešu diasporas valstīs;
- organizē latviešu valodas kā otrās valodas un svešvalodas apguvi visās izglītības pakāpēs un mūžizglītībā, sniedz atbalstu mazākumtautību izglītībai latviešu valodas apgūvē;
- plāno, ievieš un vada projektus (piemēram, seminārus, kursus pedagogu tālākizglītībai) latviešu valodas apguves, mācīšanas metodikas un starpkultūru komunikācijas jomā;
- sniedz atbalstu latviešu diasporai ārvalstīs latviešu valodas apgūvē un valodas saglabāšanā, veicina latviešu valodas studijas ārvalstu augstskolās;
- veic pasākumus, kas veicina valsts valodas attīstību valodas normu avotu (vārdnīcu, rokasgrāmatu) izveides, terminoloģijas izstrādes un informācijas tehnoloģiju jomā, tai skaitā organizē projektu konkursus latviešu valodas attīstībai, vada un uzrauga projektu īstenošanu;
- organizē un atbalsta zinātniskās un mācību literatūras, izglītojošo un informatīvo materiālu izstrādi un izdošanu, kā arī izdod un realizē tos;
- sniedz konsultācijas šādos latviešu valodas jautājumos:
 - pareizrakstība, gramatika, leksika un valodas stils;
 - personvārdu atveide un identifikācija;
 - latviešu valodas apguve;
- pēc tiesībaizsardzības iestāžu pieprasījuma sniedz lingvistisku atzinumu par konkrētu tekstu vai tā daļu;
- veic pasākumus, kas popularizē valsts valodas apguvi, veicina tās lietošanu un sekmē sabiedrības līdzdalību valsts valodas politikas īstenošanā;
- sadarbojas ar valsts un pašvaldību institūcijām, kā arī privātpersonām valsts valodas jomā;
- sadarbojas ar starptautiskajām institūcijām valodas politikas jomā;
- sniedz publiskus pakalpojumus atbilstoši kompetencei;
- veic citus normatīvajos aktos noteiktos uzdevumus.